

mon
tes
sori

nederlandse
montessori
vereniging

KIJKWIJZER

MONTESSORI KINDEROPVANG

2024

NMV Brochure
Juli 2024

Colofon

Nederlandse Montessori
Vereniging
www.montessori.nl

Auteur:

Deze Kijkwijzer is ontwikkeld
in opdracht van de
Nederlandse Montessori
Vereniging en in 2023
geüpdatet door Irma Pieper
en Manja Haze (2023)

Vormgeving:

Vrhl Content en Creatie BV
Vrhl.nl

Niets uit deze uitgave mag
worden veeveelvoudigd, door
middel van druk, fotokopieën,
geautomatiseerde gegevens-
bestanden of op welke andere
wijze ook zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van
de uitgever - Nederlandse
Montessori Vereniging®

Inhoud

3 Voorwoord

5 Inleiding

Hoofdstuk 1:

6 Maria Montessori: Van toen naar nu

Hoofdstuk 2:

8 De antropologische visie en het pedagogisch concept van Dr. Maria Montessori voor het werken met peuters

Hoofdstuk 3:

10 Uitgangspunten voor sociale vorming binnen de montessoripeutergroep

Hoofdstuk 4:

12 De montessori peutergroep

Hoofdstuk 5:

16 De voorbereide omgeving

Hoofdstuk 6:

19 Het materiaal in de voorbereide omgeving

Hoofdstuk 7:

21 De pedagogisch begeleider van een montessori peutergroep

Hoofdstuk 8:

24 Observatie en registratie van de ontwikkeling van het kind

Hoofdstuk 9:

26 De montessori baby-dreumesgroep

Hoofdstuk 10:

33 De montessori BSO

Hoofdstuk 11:

38 Voorwaarden ten aanzien van de opleiding tot pedagogisch begeleider van een montessorigroep

Bijlage 1:

39 Werkregistratieformulier voor de peutergroep

Bijlage 2:

42 Doelen-materiaallijst

Bijlage 3:

46 Aanbevolen literatuur

Voorwoord

115 jaar geleden opende Maria Montessori de eerste montessorigroep in Italië; zeven jaar later, in 1914 werd de eerste montessorischool in Nederland opgericht. In de tweede helft van de 20ste eeuw kwamen de eerste montessori peutergroepen en de laatste twintig jaar zijn er ook montessori kinderopvangorganisaties van de grond gekomen waarvan het MKC, Montessori Kindcentrum, de laatste ontwikkeling is.

De montessorivisie is meegegroeid met de tijd van de nu, maar de belangrijkste aspecten ervan staan nog steeds als een huis. En het bijzondere is, dat deze aspecten volledig passen bij de 21ste-eeuwse-vaardigheden die in het onderwijs hoog in het vaandel staan. Immers een nieuwe tijd vraagt om nieuwe vaardigheden. Maria Montessori leek daarmee haar tijd ver vooruit want de grondbeginselen van haar visie vormen nog steeds, of misschien wel juist nu, een prachtige basis voor het leven van elk kind.

In deze Kijkwijzer gaat het over de montessori kinderopvang, waarbij de montessori peutergroepen het meest uitgebreid aan bod zullen komen. Je kunt zeggen dat er drie kijkwijzers in deze Kijkwijzers beschreven staan waarvan die van de baby-dreumesgroep en de BSO meer summier:

1. Kijkwijzer voor de montessori baby- en dreumesgroep
2. Kijkwijzer voor de montessori peutergroepen
3. Kijkwijzer voor de montessori BSO (BuitenSchoolse Opvang)

We willen ook een nieuwe term introduceren. De term 'montessorileidster' is de meest gebruikte benaming in de montessori kinderopvang voor degenen die de kinderen op de groepen begeleiden. Dit omdat het merendeel uit deze beroepsgroep uit vrouwen bestaat. Afgekort wordt de term 'leidster' veel gebezigd, die in de mannelijke vorm 'leider' zou worden. In de reguliere kinderopvang wordt gesproken over 'pedagogisch medewerker'.

Wij kiezen eveneens voor een term die losstaat van de sekse en waarmee zowel mannen als vrouwen kunnen worden aangeduid.

De aanduiding die wij in deze Kijkwijzer zullen gebruiken is 'pedagogisch begeleider'. Hij/zij begeleidt kinderen bij hun ontwikkeling. We zullen soms ook 'montessori begeleider' gebruiken.

We hopen je met deze vernieuwde Kijkwijzer volop inspiratie te bieden om je montessorigroep nog meer passend en uitnodigend in te richten, het gesprek met je collega's te openen en daarbij hopen we dat dat het hoofdstuk over de attitude van de montessori begeleider je zal inspireren om te kijken wat jij al heel mooi doet als pedagogisch begeleider en waarin je wellicht nog zou kunnen groeien.

Irma Pieper
Manja Haze
Februari 2023

Inleiding

ALLE OVERBODIGE HULP IS EEN BELEMMERING VOOR DE ONTWIKKELING VAN DE NATUURLIJKE KRACHTEN VAN EEN KIND

MARIA MONTESSORI – DE METHODE

WAT VOORAF GING

In 1997 besloot het bestuur van de Nederlandse Montessori Vereniging¹, de bestaande montessori-peutergroepen² te gaan organiseren binnen NMV-verband.

Ter voorbereiding op de uitvoering van dit besluit werd een werkgroep in het leven geroepen, die de opdracht kreeg om de bestaande (montessori-) voorzieningen voor peuters te inventariseren. Daarnaast kreeg zij de opdracht om alle relevante gegevens te verzamelen, die benodigd zijn voor het organiseren van deze voorzieningen binnen NMV-verband. Ten slotte werd de werkgroep gevraagd om het bestuur van de Nederlandse Montessori Vereniging te adviseren welke montessori-specifieke eisen ten aanzien van peutergroepen gesteld dienen te worden.

Bij deze advisering diende de werkgroep rekening te houden met de praktische mogelijkheden van de thans bestaande peutergroepen en met de wenselijkheid te komen tot een geleidelijke integratie.

Het stond de werkgroep vrij ook andere aspecten in de advisering te betrekken, die relevant werden geacht voor de organisatie van de peutergroepen.

DOEL KIJKWIJZER

Het doel van de vernieuwde Kijkwijzer is meerledig. In de eerste plaats hopen we dat de inhoud pedagogisch begeleiders inspireert om naar onder andere de eigen voorbereide omgeving te kijken samen met collega's.

De Kijkwijzer nodigt de pedagogisch begeleider uit tot zelfreflectie en kan een pedagogisch coach tools bieden om collega's te begeleiden en te coachen op de werkvloer.

Het onderlinge gesprek kan worden geopend door een bepaald item uit de Kijkwijzer uit te lichten en binnen je team te bespreken.

Het geeft leidinggeevenden een handleiding om de kwaliteit van de montessori kinderopvang te toetsen. Ten slotte kunnen peutergroepen, aan de hand van de criteria die in de Kijkwijzer zijn gesteld – en mogelijk te zijner tijd ook baby-dreumesgroepen en BSO-groepen – worden beoordeeld op hun montessoriaanse karakter en kunnen organisaties streven naar een keurmerk van de NMV.

INLEIDING OP DE KIJKWIJZER

De Kijkwijzer is een praktisch document met veel verschillende informatie over de montessorivisie binnen de montessori kinderopvang.

Het ontstaan van de montessorivisie staat beschreven en de ontwikkeling van de montessori kinderopvang die begon met peuterspeelzalen en is uitgegroeid tot montessori IKC's en zelfstandige montessori kinderopvangorganisaties in de huidige tijd.

De montessori peutergroep komt het meest uitgebreid aan bod in deze Kijkwijzer toegespitst op verschillende onderdelen van het vak (voorbereide omgeving, attitude pedagogisch begeleider, wijze van registratie, samenwerking met school etc.). In de hoofdstukken 9 en 10 wordt daarnaast respectievelijk ook aandacht besteed aan een montessori baby-dreumesgroep en de montessori BSO.

¹ Hierna kortweg NMV genoemd.

² Hierna kortweg peutergroepen genoemd.

Hoofdstuk 1

MARIA MONTESSORI: VAN TOEN NAAR NU

1.1. MARIA MONTESSORI (1870 - 1952)

Maria Montessori was een van de eerste vrouwelijke Italiaanse artsen en pedagogen. Ze kwam na haar studie in contact met kinderen die cognitief beperkt waren. Zij zette zich in om met al hun zintuigen te ervaren. Ze wordt geïnspireerd door de artsen Itard en Séquin en bereikt resultaten met haar experimentele methodieken.

In 1898 wordt Montessori aangesteld als directrice van een opleidingsinstituut voor aankomende onderwijzers voor verstandelijk gehandicapte kinderen.

Haar ervaringen beschrijft ze in diverse boeken waarvan 'De Methode' het belangrijkste boek is voor de montessorimethode zoals wij deze op dit moment nog kennen.

1.2. DE EERSTE CASA DEI BAMBINI

In 1907 opende ze het eerste kinderdhuis - Casa dei bambini - in de wijk San Lorenzo in Rome. Om het leven in de buurt te verbeteren, start een organisatie met de bouw van twee gebouwen om een kansarme bevolking te huisvesten. De directeur vraagt Maria Montessori vervolgens om het leven van de kinderen van deze gebouwen te organiseren om te voorkomen dat ze rondwalen, wanorde zaaien en gezins-harmonie tot stand brengen.

Montessori-kinderen in hun klas (ca. 1907) (Foto van L. L. L. L.)

Ouders hebben gratis toegang tot school. In ruil daarvoor moeten ze zorgen voor de netheid en het goede gedrag van de kinderen. De leraar woont in het gebouw om beter samen te werken met de ouders bij de opvoeding van de kinderen. Casa dei Bambini wordt een onderzoeksbasis waar Maria Montessori haar methode bouwt en test. Hierop is de latere montessorimethode gebaseerd.

1.3. DE EERSTE MONTESSORI PEUTERSPEELZALEN

Eind jaren zestig ontstonden de eerste peuterspeelzalen in Nederland. Deze waren vooral bedoeld om vrouwen met kleine kerngezinnen in uitbreidingswijken met elkaar in contact te laten komen, terwijl hun kinderen speelden.

In de jaren zeventig verbreidde zich het peuterspeelzaalidee: in buurthuizen, speeltuin-gebouwen of in leegstaande schoollokalen.

Ook in montessorischolen ontstonden peuter-groepen. De montessori peuterleidsters konden teruggrijpen op de ideeën die Montessori had ontwikkeld voor het werken met jonge kinderen. Het pedagogisch concept lag er al. Echter, in veel "montessori" peutergroepen was hier niets van te merken. Zij functioneerden als kinderspeelgelegenheid met fietsen, karren, een klimhuis en wat andere speelmogelijkheden.

Toen de overheid een aantal jaren later begon aan te dringen op het ontwikkelen van een pedagogisch werkplan door de peuterspeelzalen, konden de montessorileidsters terugvallen op de uitgangspunten van de montessorimethode. Deze was immers geschreven voor kinderen vanaf drie jaar. Dit was echter nog niet zo eenvoudig, aangezien kinderen vaak maar twee, soms drie, ochtenden per week de montessori peuterspeelzaal bezochten.

1.4. ONTWIKKELINGEN MONTESSORI KINDEROPVANG LAATSTE TWINTIG JAAR

De laatste twintig jaar zijn er diverse montessori kinderdagverblijven ontwikkeld in Nederland. Naast een of meerdere montessori peutergroepen bieden zij ook montessori opvang voor baby's en dreumesen. Dit zijn (of waren) vaak op zich staande organisaties. De afgelopen tien jaar zijn scholen en kinderopvang echter volop gaan samenwerken. IKC's (Integrale KindCentra) zijn niet meer weg te denken in de huidige maatschappij.

Een samenwerkingsverband tussen een montessori-school en een montessori kinderopvang wordt een MKC genoemd: Montessori KindCentrum. IKC's en MKC's kunnen verschillend qua aanbod zijn. In elk geval is er een samenwerking tussen de basisschool en een of meerdere peutergroepen. Er zijn echter ook IKC's en MKC's die opvang voor baby's, dreumesen en/of BSO aanbieden. Wij richten ons in deze Kijkwijzer uitsluitend verder op het MKC. Veel samenwerkingsverbanden bevinden zich in eenzelfde (school)gebouw. Er zijn echter ook samenwerkingsverbanden waarbij de school en de kinderopvang in twee aparte gebouwen gehuisvest zijn.

Het doel is dat er een mooie doorgaande montessorilijn ontstaat van 0-12 jaar. Deze lijn kan zelfs doorgezet worden omdat er ook er montessorischolen zijn voor het voortgezet onderwijs.

Elke organisatie bepaalt zelf hoeveel dagdelen een kind in de montessori kinderopvang wekelijks dient af te nemen. Het is echter aan te bevelen dat kinderen van 0-4 jaar minimaal 4 dagdelen (4 halve dagen of 2 hele dagen) de kinderopvang bezoekt. Op die manier kan de sociale vorming volgens de montessorimethode als een weg "door het kind naar een nieuwe wereld" vorm krijgen.

Een andere ontwikkeling sinds enkele jaren in de kinderopvang is de verplichte rol van de pedagogisch coach. Elke pedagogisch begeleider heeft 10 uur (per fte) per jaar recht op coaching. Dit met als doel om de pedagogische kwaliteit van de kinderopvang te verhogen.

Belangrijk voor een pedagogisch coach in de montessori kinderopvang is dat hij/zij vertrouwd is met de visie en werkwijze van montessori om de pedagogisch begeleider te kunnen coachen op elk gebied.

Hoofdstuk 2

DE ANTROPOLOGISCHE VISIE EN HET PEDAGOGISCH CONCEPT VAN DR. MARIA MONTESSORI VOOR HET WERKEN MET PEUTERS

2.1. INLEIDING

Het meest fundamentele aspect van de montessori-opvoeding is niet de pedagogische praktijk zoals deze in de montessorischolen te zien is, maar de visie op de mens, die Maria Montessori had en waaruit de pedagogische richting is voortgevloeid.

Hieronder worden slechts kort enkele hoofdzaken uit de mens(kind)opvatting van Montessori weergegeven, om straks duidelijk te kunnen maken, waarom pedagogisch begeleiders in de montessori kinderopvang zich op een bepaalde wijze dienen te gedragen, en waarom de (voorbereide) omgeving – met name die van een peutergroep – op een bepaalde wijze dient te zijn ingericht.

2.2. HET KIND VAN 0 TOT 3 JAAR

Montessori onderscheidt in de totale continue ontwikkeling van het kind een aantal fasen die onderling sterk verbonden zijn en waarvan de eerste, die van 0-6 jaar, het fundament vormt voor het verdere leven.

De subfase van 0 tot 3 jaar wordt die van het geestelijk embryo genoemd; de psyche van het kind vormt zich in wisselwerking met zijn omgeving, zoals het fysieke embryo zich voor de geboorte heeft ontwikkeld.

Het kind absorbeert alles uit zijn omgeving. Met zijn absorberende geest neemt het enorm veel indrukken op, vormt zijn functies, past zich aan bij de cultuur waarin het leeft en verinnerlijkt deze in een continu proces van ontwikkeling; in deze periode nog onbewust, in de volgende subfase, die van 3-6 jaar, bewust.

“Op die leeftijd heeft het kind reeds de grondslagen gelegd van de menselijke persoonlijkheid en hij behoeft dan de specifieke hulp van de opvoeding op school,” aldus Montessori.

2.3. HET KIND VAN 3 TOT 6 JAAR – DE ONTDEKKER/ DE BEWUSTE SCHEPPER

Montessori beschrijft het kind in de levensperiode van 3-6 jaar als ‘de bouwer van de mens’. Door actieve ervaringen, geleid door zijn gevoelige perioden en zijn absorberende geest, bouwt het kind aan zijn eigen constructie en zo ook aan die van de mensheid.

Het kind ontwikkelt zich door middel van de gevoelige perioden, en het werkt zodoende aan zijn intellectuele en sociale ontwikkeling.

Gevoelige perioden zijn tijdperken in de ontwikkeling waarop een kind extra gevoelig is om een bepaalde functie te ontwikkelen. Het kind herhaalt en oefent met grote intensiteit tot het zich die functie eigen heeft gemaakt. Gevoelige perioden treden slechts in een bepaalde periode van het leven op en ze zijn begrensd. Krijgt het kind niet de kans zijn gevoelige perioden te benutten, dan is frustratie het gevolg. Op een later tijdstip kan het de functie nog wel ontwikkelen, maar niet meer via zijn absorberende geest en in het algemeen met meer moeite.

Er zijn verschillende gevoelige perioden, zoals die van orde, voor de ontwikkeling van de motoriek van hand en voet, voor de ontwikkeling van de zintuigen, voor het waarnemen van heel kleine dingen en die voor de taal.

2.4. HET KIND VAN 6 TOT 9 JAAR – DE VERKENNER

In deze periode willen kinderen zich aansluiten bij anderen en gezamenlijk activiteiten ondernemen. Hun belangstelling voor normen, waarden en regels is groot. Ze zijn in de gevoelige periode voor het verzamelen van kennis.

2.5. HET KIND VAN 9 TOT 12 JAAR – DE WETENSCHAPPER

Het kind gaat verbanden zien tussen feiten waarmee het in aanraking komt en bouwt zo een wereldbeeld op. Het denkt na over de plaats van de mens in die wereld en wil inzicht krijgen in de cultuur waarin het leeft.

2.6. DE VERSCHILLENDE MONTESSORIGROEPEN BINNEN DE MONTESSORI KINDEROPVANG

De montessori baby-dreumesgroep:

De baby en dreumes vragen een omgeving waarin het kind volop kan ervaren met zijn zintuigen.

Er dienen speelmaterialen aanwezig te zijn van verschillende materialen, texturen, geuren, kleuren, grootte, vormen, gewicht, temperatuur etc.

Naast materialen die het kind met de tastzin en zintuigen kan ervaren, dienen er ook klim- en klautermaterialen aanwezig te zijn opdat het jonge kind zijn hele lichaam ervaart en ook fysiek wordt uitgedaagd.

De omgeving is aangepast aan zijn lichaams grootte en ook op de eerste stappen in de zelfredzaamheid van het kind.

De details over de voorbereide omgeving van de baby-dreumesgroep staat beschreven in hoofdstuk 9 van deze Kijkwijzer.

De montessori peutergroep:

De montessori peutergroep zal een omgeving moeten bieden waar de peuter zich op zijn eigen ontwikkelingsniveau, in veiligheid en in vrijheid op alle genoemde gebieden kan ontwikkelen.

Die omgeving moet goed voorbereid zijn. Voor de ontwikkeling van het kind dient onder andere materiaal op alle gebieden aanwezig te zijn.

De zorg voor deze voorbereide omgeving is een belangrijke taak van de pedagogisch begeleider.

De pedagogisch begeleider biedt in die omgeving het kind de mogelijkheid tot:

- individuele keuze
(ingegeven door de gevoelige perioden)
- spontane activiteit
- vrijheid van eigen tempo en
- herhaling van de handelingen

Het doel van bovenstaande punten is om het kind tot concentratie te laten komen. Door uit te gaan van zelfwerkzaamheid, geeft de pedagogisch begeleider het kind gelegenheid om zelfstandig zijn werkjes te doen. Door de voldoening die dit werken hem geeft, komt het kind tot spontane gehoorzaamheid, tot socialisatie, zonder dat er gebruik gemaakt wordt van straffen en belonen. Dit vereist een zeer goed observatievermogen en een grondige kennis van de ontwikkelingspsychologie en het

montessorimateriaal, waar diverse aanbiedingen en lesjes bij horen.

“Help mij het zelf te doen”, is ook in de montessori-peutergroep het motto van de montessori-opvoeding.

Voor de sociale vorming zou het ideaal zijn een groep kinderen te (mogen) vormen van 2½ à 3 tot 6 jaar. Wettelijk gezien, kan de Nederlandse montessoripeutergroep anno 2023 helaas daaraan nog niet voldoen. Het streven van de Nederlandse Montessori Vereniging blijft erop gericht dit eens te verwezenlijken.

Voor een in pandig MKC zou dit mogelijk kunnen zijn in de nabije toekomst; voor op zichzelf staande montessori kinderopvangorganisaties zal dit lastiger zijn, omdat kinderen na de montessori peutergroep ook kunnen uitstromen naar een reguliere basisschool.

De montessori BSO-groep:

De BSO-ruimte is zo ingericht dat kinderen alles zelf kunnen pakken: materialen om mee te spelen/ werken, glazen, borden, bestek, tissues etc.

De omgeving is geordend, nodigt uit door haar aantrekkelijkheid en is logisch ingedeeld.

In de ruimte zijn diverse hoeken/zones, zoals: een bouwhoek, een timmerhoek, een creatieve hoek, een huishoek, een leeshoek, een spelletjestafel etc.

Het doel van een montessori BSO is deels anders dan die van de montessori baby-dreumesgroep en/of peutergroep. Het is een plek waar een kind mag bijkomen van zijn schooldag. Het moet het kind het gevoel geven van vrije tijd dat het naar eigen inzicht en behoefte mag invullen. Er kunnen af en toe lesjes worden gegeven om kinderen bijvoorbeeld op een juiste manier met bepaald materiaal om te laten gaan of om een sociaal aspect aan de orde te laten komen, maar dit is geen doel op zich.

De montessori BSO dient vooral een fijne plek te zijn om na school door te brengen waar het kind ruimte en tijd heeft, waar het met respect wordt behandeld en waar het volledig zichzelf mag en kan zijn.

Hoofdstuk 3

UITGANGSPUNTEN VOOR SOCIALE FORMING BINNEN DE MONTESSORIGROEP

3.1. INLEIDING

Als voorwaarde voor het ontstaan van samenhang tussen individuele kinderen noemt Maria Montessori onder meer groepsgrootte en verschillende leeftijds-groepen.

3.2. GROEPSGROOTTE

De overheid gaat uit van bepaalde aantallen kinderen per leeftijdscategorie waar 1 pedagogisch begeleider verantwoordelijk voor is, het BKR (Beroepskracht Kind Ratio).

Voor een peutergroep geldt dat er maximaal 16 peuters tussen de 2 en 4 jaar mogen worden opgevangen met twee pedagogisch begeleiders (BKR = 1:8), bij dreumesen is dit 1:5 en bij baby's 1:3, bij een gecombineerde groep van 0-2 jaar is dit 1:4 en bij een groep van 0-3 jaar is dit 1:5.

Bij de BSO is dit 1:10 voor 4-7-jarigen en 1:12 bij 7-12-jarigen of 1:11 bij 4-12-jarigen.

Er is een handige rekentool beschikbaar waar je altijd op kunt zien of je aan de norm voldoet.

Montessori stelde dat wanneer een groep (te) klein is, dat vaak de werkhouding en de groepsdynamiek verandert. Zo zou er dan teveel keuze in activiteiten/werkjes zijn in de voorbereide omgeving, hetgeen het kiezen door de kinderen moeilijker maakt.

Ook zijn er dan minder mogelijkheden tot samenwerking en minder inspiratiemogelijkheden voor de kinderen.

3.3. HETEROGENE GROEPEN BINNEN DE MONTESSORIVISIE

Heterogene leeftijdsgroepen bevorderen de sociale vorming. Het kind is eerst de jongste, vervolgens de middelste en tenslotte de oudste. Het jonge kind kan door observeren leren van het oudere kind; het oudere kind kan een jonger kind helpen.

Baby's en dreumesen

Baby's en dreumesen kunnen gezamenlijk worden opgevangen, maar een aparte babygroep en dreumesgroep heeft ook zeker haar voordelen. Zo kun je de voorbereide omgeving helemaal aanpassen aan de behoeften en ontwikkeling van de specifieke leeftijdsgroep en voor baby's is het erg belangrijk om rust te ervaren in de groep.

Kies je voor een aparte babygroep en een aparte dreumesgroep dan is het aan te raden om de babygroep tot 15 maanden te laten lopen en de dreumesgroep van 15 maanden tot 2,5 jaar.

Als het kind dan overgaat naar de dreumesgroep kan het in elk geval uit zichzelf zitten en vaak al staan of zelfs lopen.

Peuters

In de kinderopvang in Nederland wordt vaak gewerkt met peutergroepen van 2,5 tot 4 jaar.

Dit lijkt een homogene groep. Het verschil in ontwikkeling tussen een 2,5 jarig kind en een kind van bijna 4 is echter zo groot dat hier ook gerust gesproken kan worden van een heterogene groep. Een kind eerder dan 2,5 jaar te laten starten heeft niet de voorkeur. De pedagogisch begeleider is hier erg druk mee en het kind is nog niet toe aan een montessori peutergroep. Een kind van net 2 jaar zit nog in een andere fase waarbij het andere behoeften en begeleiding nodig heeft. Zijn gedrag kan oudere kinderen belemmeren in hun werk en spel. Ook kan het een negatief effect hebben op de voorbereide omgeving, want een jonge peuter pakt vaak nog van alles uit de kast zonder het op te ruimen.

De BSO

Een BSO-groep kan een volledig heterogene groep zijn van 4-12 jaar of een groep van 4-7/8 jaar en van 7/8-12 jaar.

Het elkaar helpen zal in deze groep prachtig geïntegreerd kunnen worden in de werkwijze.

3.4. CONTINUÏTEIT

Continuïteit is enorm belangrijk voor kinderen. Om het montessoriprincipe goed tot haar recht te laten komen, is dit in montessori peutergroepen wellicht nog belangrijker dan bij peutergroepen binnen de reguliere kinderopvang.

Deze continuïteit is niet altijd eenvoudig te creëren doordat kinderen op verschillende dagen het kindcentrum bezoeken. Gelukkig worden kinderen in Nederland opgevangen in vaste stam- of basisgroepen, wat betekent dat ze in dezelfde ruimte zitten met dezelfde kinderen en pedagogisch begeleiders. Niet elke dag is echter hetzelfde. Elke week op maandag komen dezelfde kinderen, op de dinsdagen kan de samenstelling anders zijn dan op de overige dagen.

Kinderopvanggroepen veranderen vaker dan groepen op school. Kinderen van 2,5 jaar stromen bijvoorbeeld telkens in en kinderen van die 4 jaar worden, stromen uit. Daarom kunnen er ook maandelijks verschillen zitten in de groepssamenstelling.

Om de continuïteit zoveel mogelijk te waarborgen, is flexibele montessori opvang niet aan te raden.

Flexibele opvang gaat om het belang van de ouders die op wisselende momenten kinderopvang willen afnemen. Wij vinden dat het kind en zijn ontwikkeling altijd op de eerste plaats staan.

Wij pleiten tevens voor vaste pedagogisch medewerkers op vaste dagen, dus geen diensten die wekelijks kunnen wisselen.

In Nederland werken veel vrouwen parttime; toch is er iets voor te zeggen als een kinderopvangorganisatie inzet op de 'eis' dat pedagogisch medewerkers minimaal 3 dagen werken, op dezelfde groep. Zo is er veel continuïteit op een groep en kun je samen echt een groepscohesie opbouwen die past binnen de context van de montessorivisie.

Hoofdstuk 4

DE MONTESSORI PEUTERGROEP

4.1. INLEIDING

Peutergroepen binnen de Nederlandse kinderopvang zijn vaak van 2-4 jaar of van 2,5 tot 4 jaar. In deze leeftijdsfase kun je ook weer subfasen onderscheiden. Deze worden in dit hoofdstuk kort beschreven. Maria Montessori knipte de leeftijdsfasen voor het jonge kind in de fasen 0-3 jaar en 3-6 jaar, omdat het denken van het 3-jarige kind echt anders is dan dat van het jongere kind. In deze Kijkwijzer gaan wij uit van de Nederlandse situatie binnen de (montessori) kinderopvang, vandaar dat wij de indeling beschrijven van 0-2,5 en van 2,5 tot 4 jaar voor de dagopvang.

4.2. 2,5 TOT 3 JAAR

In de periode van 2,5 tot 3 jaar wordt de jonge peuter geleerd HOE je met de verschillende materialen omgaat in de vorm van wellevendheidslesjes. Hierdoor ontwikkelt hij zelfvertrouwen. Hij leert in deze periode het ritme van de dag in een peuter-groep kennen en de dagelijkse rituelen. Hij gaat zich thuis voelen in zijn nieuwe groep. Hij leert dat hij telkens datgene opruimt waarmee hij heeft gespeeld. Zijn zelfredzaamheid breidt zich stap voor stap uit. Hij heeft nog veel begeleiding nodig in deze periode van de pedagogisch begeleider. Ook de oudere peuter helpt het jongere kind regelmatig. De pedagogisch begeleider stimuleert deze onderlinge interacties tussen de kinderen. Het kind is in deze periode de jongste van de groep en wordt geholpen door oudere peuters. In deze periode is het belangrijk voor de pedagogisch begeleider om de behoeften juist in te schatten. De jonge peuter is vaak erg geïnteresseerd in water. Hij pakt daarom graag een schenkwerkje met water uit de kast. Als hij bij de kraan staat om een kannetje te vullen, blijkt dat spelen met water dat uit de kraan komt veelal interessanter is dan het schenken zelf. Het kind kan dan een teiltje aangereikt krijgen waarbij het bij de gootsteen schenkt met bijvoorbeeld roestvrijstalen kannetjes.

Natuurlijk kunnen we het kind zo snel mogelijk het werkje laten doen zoals dit bedoeld is, maar dan gaan we voorbij aan zijn innerlijke behoefte. En natuurlijk zijn er ook jonge peuters die al wel gelijk aan het schenken toe zijn en dit zelfs al in de dreumesperiode hebben gedaan. Daarom benadrukken we het goed observeren van de handelingen van de jonge peuter om vervolgens aan te sluiten bij wat hij specifiek nodig heeft. De peuter krijgt in deze periode veel namenlesjes aangeboden. Zo leert hij veel nieuwe begrippen kennen.

4.3 3 TOT 3,5 JAAR

De periode van 3 tot 3,5 jaar: de zelfredzaamheid breidt zich uit. De handelingen worden bewuster en het kind lijkt steeds meer meester te worden over zijn handelingen. Hij kiest eenvoudig zijn werk, zijn concentratie neemt toe, hij ruimt zijn werk uit zichzelf op. Hij vindt het vaak leuk om de pedagogisch begeleider te helpen. Hij wordt regelmatig geholpen door een oudste peuter en soms helpt hij een jongere peuter. Zelf is hij nu de middelste in de groep qua leeftijd. De montessorilesjes die hij krijgt aangereikt bevorderen zijn zintuiglijke ontwikkeling. Hij herhaalt de lesjes vervolgens zelf. Hij is vaak dol op de materiaallesjes die in de groep worden aangeboden. Door de wellevendheidslesjes weet hij heel goed hoe materialen dienen te worden gehanteerd en wat wel en niet mag. Hij corrigeert andere kinderen uit zichzelf. Het schenkwerkje heeft nu wel zijn interesse hoewel 'gewoon' met water spelen ook altijd leuk blijft. Binnen een MKC kunnen de 3-jarige peuters regelmatig op bezoek bij de onderbouwgroep. Deze periode leent zich uitstekend voor de eerste kennismaking met de onderbouw.

4.4. 3,5 TOT 4 JAAR

De periode van 3,5 tot 4 jaar: de peuter krijgt afgestemd op zijn ontwikkeling nieuwe uitdagingen aangeboden. Hij toont veelal interesse voor de eerste letters, voor tellen en cijfers. De reeksen van de roze toren, bruine trap en rode stokken worden vaak juist geordend. Een uitdaging kan zijn om materialen te combineren (bijvoorbeeld de bruine trap met de roze toren). Zijn fijne motoriek ontwikkelt zich verder. Hij kan vol concentratie rijstkorrels of macaroniboogjes met een pincet van het ene naar het andere bakje verplaatsen.

Hij helpt regelmatig jongere kinderen als dit hem uitkomt. Hij is nu de oudste van de groep.

De montessorilesjes die hij krijgt aangeboden zijn divers en steeds wat uitdagender. Dit laatste is belangrijk om verveling te voorkomen.

Binnen een MKC kan de peuter wat vaker en langer naar de onderbouw. Hier krijgt hij nieuwe uitdagingen aangereikt en hij wordt voorbereid op de nieuwe fase die eraan gaat komen.

4.5. KOSMISCHE MATERIALEN EN LESJES

Binnen de schoolleeftijd binnen het MKC praten we over kosmisch onderwijs. Het woord 'onderwijs' gebruiken we niet voor de leeftijd van 0-4 jaar. Daarom spreken we binnen de montessori peuter-groep over kosmische materialen en kosmische lesjes, dit ter voorbereiding op het kosmisch onderwijs in de latere periode.

Kosmisch onderwijs gaat ervan uit dat alles met alles samenhangt en van elkaar afhankelijk is. Kinderen leren de ordening van de dingen uit hun omgeving kennen en onderzoeken. Door kosmisch onderwijs ontstaat bij kinderen het inzicht dat de verschijnselen waar ze mee te maken hebben nooit als losse fragmenten bestaan, maar als delen van een groter geheel. De kinderen leren verbanden te zien in situaties die verwondering en bewondering opwekken. Kinderen leren hun omgeving te waarderen, respecteren en hoe daar zorgvuldig mee om te gaan. De opgedane kennis maakt kinderen ook moreel verantwoordelijk om deze kennis in te zetten voor de wereld om hen heen.

Het kosmische stuk binnen de montessori peuter-groep bevat aspecten die met de natuur te maken hebben en met natuurverschijnselen zoals magnetisme en drijven en zinken.

Het is mooi als er in de peuter-groep een kosmische kast is met echte materialen, zoals: schelpen, eikels en kastanjes, takjes en bladeren, bloembollen, schors en/of mos en diverse stukken onbehandeld hout.

Kinderen kunnen deze natuurlijke materialen voelen, bekijken (eventueel met een vergrootglas). Ook kunnen er foto's van natuurlijke elementen in deze kast staan, een bakje met foto's over diverse weersomstandigheden: zon, wolken, regen, sneeuw, hagel, onweer, wind; foto's van verschillende bloemen, dieren (boerderijdieren, bosdieren, dieren uit het oerwoud, vogels, insecten etc.).

Je kunt ook dieren toevoegen zodat kinderen een dier koppelen aan een afbeelding.

Namenlesjes met nieuwe begrippen zijn heel geschikt voor 3-jarige peuters.

En buiten kun je ook de verwondering van de peuters wekken door liggend op het gras naar de wolken te kijken, de wind en/of regen te voelen, te stampen in een waterplas, met een vergrootglas insecten bekijken in het gras, de gras onder je voet voelen etc.

4.6. RELATIE TUSSEN MONTESSORI PEUTERGROEP EN – BASISCHOOL

4.6.1 Uitgangspunt

Uitgangspunt van een montessori peuter-groep moet altijd het nastreven van een directe relatie met een montessorischool zijn.

Het heeft de voorkeur dat de peuter-groep in, of zo dicht mogelijk bij, een montessori basisschool is gehuisvest.

Deze basisschool dient het kind ter inspiratie. Het zien van oudere kinderen, het bezoeken van andere groepen met oudere kinderen, het samen voorbereiden en beleven van speciale dagen (bij voorbeeld na afsluiten van een project, feest, montessoridag, en dergelijke) geeft de peuter zicht op zijn toekomst in de basisschool.

Ook de montessorimaterialen voor de leeftijd vanaf 2,5 jaar (met name het zintuiglijk materiaal) zijn zowel in de peuter-groep als in de onderbouw van de montessori basisschool te vinden.

De inrichting vertoont overeenkomsten. Materialen en middelen zijn in beide omgevingen geplaatst op kindhoogte, zo gerangschikt dat ontwikkelingslijnen zichtbaar zijn. Tafels en vloerkleedjes voor individueel- en groepswork zullen er hetzelfde uit zien.

Oók de werkwijzen van de peuter-groep en de basisschool zijn grotendeels hetzelfde. Hieronder wordt verstaan het waarborgen van de individuele keuze van werk, de individuele aanbieding van materialen, alsmede de groepsactiviteiten op montessoriaanse grondslag, zoals de algemene les, de les in drie perioden en het materiaalspel.

Bij peuters zal de pedagogisch begeleider echter te maken hebben met een kortere concentratieboog van het kind, van storingen bij lesjes door peuters. Zij zal hier flexibel op in moeten spelen.

Samenwerking

Naast inrichting en werkwijze is het wenselijk dat de pedagogisch begeleider van een montessoripeuter-groep regelmatig contact heeft met de collega's van de basisschool, met name die van de onderbouw-groepen, op het gebied van:

- mogelijkheden tot samenwerking tijdens feest-dagen, festiviteiten, uitstapjes, en dergelijke;
- de omgangsvormen en regels van de school;
- de inrichting van de voorbereide omgeving;
- de aanbidding van montessorimaterialen en -oefeningen;
- het bijhouden van één observatie- en registratie-systeem;
- de overgangprocedure van peutergroep naar onderbouw;
- de kinderen, zowel de kinderen die nog de peuter-groep bezoeken als die kinderen die inmiddels al in de onderbouw zijn binnengestroomd;
- het voeren van oudergesprekken.

Middelen tot samenwerking kunnen zijn:

- het bijwonen van teamvergaderingen en studiedagen;
- het houden van gezamenlijke ouderavonden;
- het bijwonen van kindbesprekingen, warme overdracht;
- het gezamenlijk voeren van rondes oudergesprekken;
- het instellen van een gecombineerde oudercommissie of ouderraad.

Samengevat wordt geadviseerd:

1. om de peutergroepen bij voorkeur te huisvesten in het zelfde gebouw als de groepen van de basisschool;
2. aan montessoribasisscholen om in hun aanname-beleid voorrang te verlenen aan peuters uit de montessoripeutergroep(en);
3. montessoribasisscholen en bestaande peuter-groepen om te streven naar onderlinge samen-werking daar waar dit kan.

Hoofdstuk 5

DE VOORBEREIDE PEUTEROMGEVING

5.1. INLEIDING

Kinderen ontwikkelen zich in wisselwerking met hun omgeving. Ze absorberen alles wat in de omgeving aanwezig is en reageren daarop. Er moet dus veel aandacht besteed worden aan het voorbereiden van die omgeving.

Essentieel is dat wordt voorzien in datgene waaraan de peuter behoefte heeft. De omgeving moet aansluiten bij de ontwikkelingsfase, leefwereld en belevingswereld waarin het kind zich bevindt en moet aanzetten tot activiteit.

Het kind moet de kans krijgen geconcentreerd bezig te kunnen zijn.

Jonge kinderen hebben grote behoefte aan beweging. Beweging ontwikkelt hun coördinatie en hun intelligentie. Zowel binnen als buiten de groepsruimte moeten de kinderen gelegenheid hebben tot bewegen. Hiermee moet bij de inrichting van de ruimte rekening gehouden worden.

In een montessori peutergroep heeft het kind de keuze tussen werken aan een tafel(tje) op kindhoogte of op een kleedje op de grond. Hiervoor dient ruimte vrijgelaten te worden, evenals voor het doen van groepsactiviteiten.

Het is van groot belang dat de omgeving uitnodigt tot zelfredzaamheid. De peuters leren zelf te doen wat ze zelf kunnen, zoals hun jas uitdoen en ophangen, naar het toilet gaan, helpen bij het klaarzetten van de maaltijd en dergelijke. Dat wat een kind zelf kan (zoals zijn eigen jas uitdoen en ophangen) doet het kind ook elke keer zelf. Dit is voorspelbaar en zo oefent het zich in het verfijnen van de handeling. De kinderen gaan zich verantwoordelijk voelen voor hun omgeving. De peuter kan alles wat hij nodig heeft zelf pakken en ook weer terugzetten. Aansluitend bij de gevoelige periode voor orde die in deze leeftijdsfase bij peuters optreedt, geeft de pedagogisch begeleider alles in de voorbereide omgeving een vaste plaats. Alles in de omgeving is bovendien aangepast aan de grootte, hoogte en kracht van de peuter.

5.2. ZORG VAN DE PEDAGOGISCH BEGELEIDER IN DE PEUTERGROEP

Een pedagogisch begeleider streeft naar een uitnodigende, aantrekkelijke en overzichtelijke ruimte die is onderverdeeld in verschillende gemakkelijk toegankelijke zones met elk een eigen functie. In ieder gebiedje staan lage, ondiepe planken of kasten met zorgvuldig gekozen, aantrekkelijke werkjes of materialen die aansluiten bij de interesse en ontwikkelingsfase van de peuter en die hem uitdagen om aan het werk te gaan.

Er wordt gelegenheid geboden daar alleen of samen met anderen, heel actief of heel rustig, te werken. Voor peuters zijn de oefeningen voor het dagelijks leven van het allergrootste belang en die zullen dus in de voorbereide omgeving een grote plaats innemen.

De werkjes kunnen makkelijk door een peuter naar een tafel of kleedje gedragen worden, eventueel in een mandje of op een klein dienblad.

Het is essentieel dat al het materiaal compleet en in goede conditie is. Het moet voor de peuters duidelijk zijn wat waarvoor gebruikt kan worden en wat bij elkaar hoort, bijvoorbeeld door overeenstemming in kleur.

Als een kind met iets gewerkt heeft en het is niet meer compleet bij het terugzetten (het kwastje is bijvoorbeeld afgewassen door het kind en niet teruggeplaatst) zorgt de pedagogisch begeleider dat het werkje weer compleet en aantrekkelijk is voor het volgende kind. Hij/zij moet dus een scherp oog ontwikkelen voor details.

5.3. EEN RUSTGEVENDE OMGEVING

Een aangename, rustige en esthetisch verzorgde omgeving zal het kind mede aanzetten tot geconcentreerd werk. Bij de keuzes die de pedagogisch begeleider maakt bij het inrichten, laat hij/zij zich leiden door goede smaak. Er hangt een kunstwerk (of een kopie ervan) in de ruimte, tafelkleedjes, kleden in een bepaalde hoek etc. De pedagogisch begeleider houdt in gedachten dat overdaad schaadt; enkele zorgvuldig gekozen, op peuter-ooghoogte gehangen, ingelijste afbeeldingen zijn effectiever dan chaotisch met kinderwerk volgehangen muren.

5.4. DE NATUUR

De natuur moet in de omgeving vertegenwoordigd zijn, bijvoorbeeld door levende planten en dieren. Een buitenomgeving die veel mogelijkheden tot bewegen en exploreren biedt en waar kinderen echt tuinwerk kunnen doen, verdient de voorkeur.

5.5. EISEN AAN DE OMGEVING

Hieronder volgt een opsomming van montessorispecifieke eisen waaraan een peuterruimte, en de directe omgeving daar omheen, zou moeten beantwoorden.

Uitgegaan wordt van een groepsgrootte van 14 tot 16 kinderen.

Hier en daar zullen herhalingen voorkomen, omdat hoofdstukken ook apart gelezen kunnen worden.

5.6. BINNEN INRICHTING

HOEKEN/ZONES MET ELK EEN EIGEN FUNCTIE:

- Keuken-/natte hoek, oefeningen voor het dagelijkse leven
- Huishoek/poppenhoek
- Aandachtstafel
- Rusthoek/leeshoek
- Bouwhoek

Eventueel:

- Natuurtafel en/of ontdekhoek
- Schrijfhoek
- Luisterhoek
- Knutselhoek / creatieve hoek
- Verkleedhoek

MEUBILAIR EN OVERIGE PUNTEN QUA INRICHTING

- Lage kasten en/of lage planken (materialen op ooghoogte van het kind)
- Tafels en stoelen/krukjes (voor ieder kind op maat)
- Lage wandversiering, esthetisch verantwoord
- Lage ramen met uitzicht naar buiten
- Toiletten op kindhoogte
- Kapstukken op kindhoogte (met ordenings- en opruimmogelijkheden)
- Kleedjes in rek of kist (voor werken op de grond)
- Ovale streep (voor streeplopen) op de vloer
- Tafel, vensterbank of rek (voor plantjes)
- Schildersezel, -wand, -bord of -tafel
- (Pas)spiegel
- Planten: elk kind kan zijn/haar eigen plantje hebben, maar er kan ook gekozen worden voor één plant per groepstafel en meerdere planten op de vensterbank
- Kleedje voor onder de planten

5.7. BUITENINRICHTING

De buitenruimte dient net als de binnenruimte aantrekkelijk en uitdagend te zijn voor de peuters. Kinderen willen ontdekken en ervaren met al hun zintuigen en hun hele lijf, daarom is een divers aanbod zeer wenselijk.

- Tuin met een gecultiveerd deel en een deel voor wilde flora
- Een betegeld deel
- Zandbak – bij voorkeur met ‘echte’ materialen om mee te werken/spelen in de zandbak, bijv. roestvrijstalen bakjes, een vergiet van zink, pannen van roestvrijstaal, etc.
- Klimtoestel
- Buitenspeelmateriaal
- Tuingereedschap in peuterformaat
- Rijdende materialen: driewielers, kruiwagens, steps etc.

OVERIGE IDEEËN:

- Zandzakjes of zakjes met grind van verschillend gewicht waarmee kinderen kunnen sjouwen of in hun kruiwagen kunnen plaatsen.
- Een buitenkeuken/ buiten huishoek
- Plekken voor kinderen om te zitten
- Struintuin: gedeelte met planten (bijvoorbeeld bamboe) om je achter te verstoppen of doorheen te struinen
- Kruidentuintje
- Een buiten krijtbord; hier kan ook prima met water op ‘geverfd’ worden
- Dino’s, boerderijdieren of andere dieren kun je in een gedeelte van de tuin plaatsen, zodat er bijv. een dinotuin is
- Bouwblokken voor buiten

TIP

Richt de buitenomgeving telkens iets anders in met de losse materialen die je toevoegt, zodat de buitenomgeving verrassend blijft voor de kinderen. Je hoeft ook niet elke dag rijdend materiaal toe te voegen.

Hoofdstuk 6

HET MATERIAAL IN DE VOORBEREIDE PEUTEROMGEVING

6.1. INLEIDING

Een montessoripeutergroep zal vooral herkenbaar zijn aan de montessorimaterialen.

Doel van dit materiaal is het kind te helpen bij zijn ontwikkeling door hem een omgeving te bieden die de zelfwerkzaamheid bevordert, zodat het kind via eigen activiteit tot ontplooiing van zijn persoonlijkheid kan komen.

Montessori pleitte voor een goed voorbereide omgeving, zowel thuis als op school, die zó aangepast dient te zijn aan de behoeften van het kind dat het niet in zijn ontwikkeling wordt belemmerd.

Het materiaal dat in een peutergroep wordt gebruikt, is deel van deze voorbereide omgeving en bedoeld om het kind te helpen bij de ontdekking van zijn eigen mogelijkheden en bij de aanpassing aan de omgeving.

Een belangrijk uitgangspunt van Montessori hierbij is dat alle functies geoefend moeten (kunnen) worden, geestelijke en lichamelijke tezamen, omdat de mens in zijn totaliteit functioneert.

6.2. EISEN DIE AAN HET MATERIAAL TE STELLEN ZIJN

1. Het materiaal bevat een *controle van de fout*, dat wil zeggen dat het kind zelf zijn fout ontdekt doordat aan het eind van een oefening blijkt dat er iets niet past. In veel van het beginmateriaal is de controle mechanisch; later wordt deze verkregen door de geoefende zintuigen en het kind een bepaalde disharmonie ontdekt tijdens zijn waarneming. Nog later kan door verworven kennis de fout worden opgespoord. Deze controle van de fout is fundamenteel omdat het kind door zelfwerkzaamheid en zelfvertrouwen alle aspecten van zijn persoonlijkheid kan ontwikkelen.

2. Elk materiaal bevat een *specifieke eigenschap* die er als het ware uitspringt; bijvoorbeeld het materiaal voor de gehoorontwikkeling bestaat uit voorwerpen van dezelfde vorm en kleur, alleen de klanken verschillen, zodat hierop de aandacht wordt gevestigd. Zo ontstaat wat Montessori noemt: *de isolatie van de eigenschap*. Daarom bestaat de roze toren, alleen uit roze kubussen en niet uit meerdere kleuren. Het gaat hier specifiek om de eigenschappen groot en klein; het gaat niet om de kleuren.

3. Het materiaal is *beperkt in zijn hoeveelheid*. Elk materiaal bestaat uit één geheel met een niet te groot aantal onderdelen (meestal niet meer dan tien), zodat het overzichtelijk blijft voor het (jonge) kind en helpt zijn indrukken te ordenen. Bovendien is van alle materialen slechts één exemplaar (of hooguit enkele exemplaren) aanwezig, waardoor de kinderen leren samenwerken; elke behoefte wordt niet onmiddellijk bevredigd, maar het kind leert zich ook aan te passen. Het kind leert zijn behoefte uit te stellen totdat een kind voor hem klaar is met het materiaal.

4. Het materiaal ziet er *aantrekkelijk* uit en lokt door glans, kleur en harmonische vorm om door het kind te worden gepakt. Montessori noemt dit de *“stem der dingen”*. Vooral het esthetische gevoel van het kind wordt hierdoor bevorderd.

5. Het materiaal *wekt de aandacht en interesse* van het kind op en houdt deze gaande, waardoor het kind er langere tijd zelfstandig mee kan manipuleren. Het *lokt uit tot herhaling*; er zijn *diverse mogelijkheden* in en het kind doet er verscheidene ervaringen mee op. Hierdoor sluit het materiaal aan bij de innerlijke behoeften van het kind.

Nadat de pedagogisch begeleider van een bepaald materiaal de “gebruiksaanwijzing” heeft gegeven, komt het kind door zelfstandig experimenteren en werken tot het inzicht, wat het doel is van dat materiaal.

Het kind komt bovendien door onderscheiden, vergelijken en combineren tot scherper waarnemen; het leert verschillen en overeenkomsten opmerken en kan hierdoor zijn indrukken ordenen en begrippen vormen, waardoor het denken wordt ontwikkeld.

6.3. MONTESSORISPECIFIEKE MIDDELEN

Hieronder volgt een opsomming van montessorispecifieke middelen die volgens ons in elke montessoripeutergroep aanwezig dienen te zijn, waarbij we willen opmerken dat uiteindelijk een ideaal ingerichte omgeving nooit de visie en intentie van de pedagogisch begeleider kunnen vervangen.

Hier en daar zullen herhalingen voorkomen. Er is van afgezien deze te verwijderen, mede omdat wordt verondersteld dat pedagogisch begeleiders vaak (delen van) hoofdstukken zullen lezen vanuit een bepaalde invalshoek.

IN ELK GEVAL AANWEZIG:

- Cilinderblokken: blok A, blok B, blok C, blok D
- Gekleurde cilinders: gele serie, rode serie, groene serie, blauwe serie
- Roze toren
- Bruine trap
- Rode stokken
- Kleurspoelen: drie-parendoos, elf-parendoos, nuancedoos
- Gehoorkokers (ten minste 3 paren)
- Sorteerkastjes
- Aankleeddragen – ten minste 3 stuks; keuze uit: ritssluitingrek, knopenrek, haken- en ogenrek, gespenrek, strikkenrek, veiligheids-speldenrek, schoenknopenrek, schoenrijgrek, veterrijgrek, klittenbandrek, tuinbroekcliprek
- Vlechtrek
- Reukwerkje (reukkokers, reukzakjes, lege parfumsflesjes – ten minste 3 geuren)
- Stoffendoos
- Rekenstokken met cijferplankjes
- Telbakjes
- Rode cijfers en -fiches

BIJ VOORKEUR AANWEZIG:

- Materiaal voor het gevoelig maken van de vingers (dient zelf te worden samengesteld)
- Ruw-gladmateriaal: eerste plank, tweede plank, vijf gradaties
- Geheimzinnig tasje met inhoud
- Geleidingsplaatjes
- Temperatuurkruikjes
- Bellen (ten hoogste 3 paren)
- Smaakflesjes (ten minste 3 smaken)
- Gewichtsplankjes
- Geometrische lichamen
- Grondvlakken
- Kastje met geometrische figuren
- Kaarten behorende bij de geometrische figuren
- Constructieve driehoeken
- Metalen inlegfiguren (ten minste één, bij voorbeeld ovaal- of eivorm)
- Schuurpapier letters
- Schuurpapier cijfers
- Gekleurd kralenmateriaal
- Globe land-water
- Globe werelddelen
- Inlegkaart met twee halfcirkels
- Kastje met bladfiguren
- Kaarten behorende bij de bladfiguren
- Klok met uitneembare cijfers

Voor de resterende oefeningen van het dagelijks leven kiest de pedagogisch begeleider gebruiksvoorwerpen die beoordeeld worden op:

- functionaliteit
- aantrekkelijkheid
- geschiktheid

Hoofdstuk 7

DE PEDAGOGISCH BEGELEIDER VAN EEN MONTESSORI PEUTERGROEP

7.1. INLEIDING

De houding van de pedagogisch begeleider is bepalend voor de montessoriaanse sfeer in de groep. Deze houding kenmerkt zich door een respectvolle en liefdevolle benadering. In plaats van de pedagogisch begeleider en/of het programma staat in een montessori peutergroep het zich ontwikkelende kind centraal. De pedagogisch begeleider volgt dit ontwikkelingsproces door systematische observatie.

Hieronder volgt een opsomming van montessorispecifieke eisen op het gebied van het beroepsprofiel, waaraan volgens ons een pedagogisch begeleider van een montessori peutergroep zou dienen te voldoen.

7.2. BEELD WAARAAN DE PEDAGOGISCH BEGELEIDER BEANTWOORDT:

7.2.1. Algemeen

- De werkwijze van de pedagogisch begeleiders is gebaseerd op de ideeën van Dr. M. Montessori en op haar visie op (de ontwikkeling van) het jonge kind.
- De montessorivisie en -werkwijze wordt onderschreven door het management van de kinderopvangorganisatie.
- De montessorivisie en -werkwijze wordt gerespecteerd door de ouders van de kinderen die de kinderopvangorganisatie bezoeken.

7.2.2. Voorwaarden

- Minimaal twee gediplomeerde pedagogisch begeleiders op een groep van 12-16 kinderen, waarvan ten minste één pedagogisch begeleider een montessori peutercursus heeft gevolgd.
- De pedagogisch begeleider die nog geen montessori peutercursus heeft gevolgd, dient deze zo spoedig mogelijk te gaan volgen.

7.2.3. De attitude van de pedagogisch

begeleider op een montessori peutergroep:

De pedagogisch begeleider:

- gedraagt zich relatief terughoudend in de groep, met:
 - een rustig gedrag
 - een zachte stem
 - een afwachtende, observerende houding
- laat de kinderen in hun waarde;
- stoort kinderen niet als zij aan het werk zijn;
- zorgt voor een goede (warme) sfeer in de groep;
- corrigeert de kinderen op een indirecte, vriendelijke of neutrale wijze;
- probeert een te grote emotionele afhankelijkheid van de kinderen te vermijden;
- is beschikbaar als een kind haar/zijn hulp nodig heeft;
- gebruikt een correcte articulatie.

7.2.4. De attitude van de pedagogisch begeleider

ten aanzien van de ontwikkeling van de kinderen:

De pedagogisch begeleider:

- baseert haar handelen zo veel mogelijk op systematische en regelmatige observatie;
- maakt aantekeningen van observaties;
- registreert de ontwikkeling van de kinderen;
- zorgt voor regelmatig terugkerende groepsactiviteiten, waaronder:
 - lessen in drie perioden
 - een materiaalspel
 - een stilteles
 - het streeplopen
 - wellevendheidslesjes
 - taalspelletjes
 - kosmische lesjes
- past lesjes aan waar dit moet aan de kinderen;
- registreert aan welke activiteiten kinderen hebben meegedaan;
- introduceert het (montessori-)materiaal individueel;
- moedigt de kinderen aan tot exploratie;
- moedigt de kinderen aan tot het zelf oplossen van problemen;
- biedt mogelijkheden tot beleving van het samenzijn in een groep, waar andere regels gelden; dan tijdens een individuele werkperiode.

7.2.5. De houding van de pedagogisch begeleider met betrekking tot het materiaal

de pedagogisch begeleider:

- zorgt ervoor dat de groepsruimte en de overige ruimtes (waaronder de buitenruimte) er aantrekkelijk en uitnodigend uitziet;
- zorgt ervoor dat alle middelen compleet en heel zijn;
- zorgt ervoor dat er voor het kind afwisseling van materialen en activiteiten is;
- zorgt ervoor dat de omgeving schoon en veilig is;
- zorgt ervoor dat de activiteiten van het kind aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van het kind;
- zorgt ervoor dat de omgeving en de werkwijzen aansluiten bij de behoeftes en interesses van de kinderen;
- zorgt ervoor dat het materiaal beperkt in het lokaal aanwezig is; de kinderen kunnen kiezen uit een overzichtelijk geheel.

7.2.6. Houding en organisatie met betrekking tot de materiaallessjes aan het individuele kind

De pedagogisch begeleider zorgt qua sfeer voor:

- een fijne, warme sfeer in de groep
- een vertrouwelijke sfeer met het kind
- rust in de onmiddellijke omgeving van het kind

De pedagogisch begeleider zorgt qua organisatie dat:

- er wordt gezorgd voor een leeg tafeltje of kledje
- het lesje wordt gegeven op de voor dit materiaal meest geëigende plaats
- alle, voor dit lesje benodigde materialen, door het kind zelf (op aanwijzingen) naar het tafeltje of kledje gebracht
- het kind krijgt vooraf de vrijheid om met het materiaal te exploreren

De pedagogisch begeleider biedt de materiaallessjes aan, waarbij hij/zij:

- zo weinig mogelijk woorden gebruikt (“Laat je woorden geteld zijn”)
- het gebruik demonstreert
- het kind de handeling zo snel mogelijk over laat nemen
- nog enige tijd op afstand het juiste gebruik observeert alvorens het kind zelfstandig verder te laten werken

7.2.7. Het contact tussen de pedagogisch begeleider en de ouders

De pedagogisch begeleider houdt de ouders regelmatig op de hoogte van:

- de pedagogische uitgangspunten en werkwijzen van de groep door:
 - ouderavonden
 - nieuwsbrieven
- de individuele ontwikkeling van het kind binnen de groep, door:
 - dagelijkse overdracht
 - oudergesprekken (15-minutengesprekken)
 - verslaglegging
 - eventueel huisbezoeken (dit is in de kinderopvang vaak lastig te organiseren)
- betreft de ouders bij het organiseren van activiteiten* binnen de groep, zoals:
 - Sinterklaas
 - Kerstmis of andere feesten vanuit de wereldgodsdiensten
 - verjaardag pedagogisch begeleider(s)
 - excursies/activiteiten

* Hierbij moet worden opgemerkt dat dit minder gebruikelijk en haalbaar is in een peutergroep dagopvang waarbij kinderen de hele dag komen. Deze kinderen gaan naar de montessori kinderopvang omdat hun ouder(s) werkt/werken. Ouders zijn dan niet vaak in de gelegenheid om hulp- en spandiensten te leveren.

Ouders zijn de belangrijkste opvoeders; hun invloed op het kind zal altijd het grootst zijn. Willen we opvoeden vanuit een montessorivisie, dan zullen allereerst de ouders inzicht moeten hebben in de montessoripedagogiek. Zowel thuis als in de groep zal de veilige, liefdevolle en pedagogische sfeer moeten heersen waarin het jonge kind (geleid door zijn gevoelige perioden) tot optimale ontplooiing en zelfwerkzaamheid kan komen.

Voor het kind is het heel belangrijk dat er één lijn wordt gevolgd door de volwassenen. Hierin kan de pedagogisch begeleider een belangrijke rol spelen door middel van het organiseren van voorlichtingsavonden, het voeren van oudergesprekken en door het aanbieden van informatie en literatuur.

7.2.8. Het contact van de pedagogisch begeleider met de stagiair(e)s

De pedagogisch begeleider:

- zorgt ervoor dat de stagiair(e)s werken binnen de uitgangspunten van de peutergroep
- doet de stagiair(e) handelingen voor, legt de achterliggende visie uit
- geeft de stagiair(e) opbouwende feedback om hem/haar te laten groeien
- betreft de stagiair(e) actief bij het groepsgebeuren

7.2.9. De administratie van de groep

De pedagogisch begeleider heeft de volgende gegevens van elk kind beschikbaar:

- geboortedatum
- adres(sen)
- telefoonnummer(s) ouder(s) en noodnummers
- allergieën en/of gezondheidsaspecten
- presentielijst en dagen dat het kind de kinderopvang bezoekt
- huiselijke omstandigheden
- observaties van de ontwikkeling van kinderen

7.2.10. Contact BSO

De pedagogisch begeleider houdt zo nodig contact met:

- vóór- en naschoolse opvang / BSO.
Als de BSO bij hetzelfde kindcentrum hoort, heeft het de voorkeur dat er een warme overdracht plaatsvindt als het kind met 4 jaar naar de BSO gaat.

7.2.11. Contact met de basisscholen

De pedagogisch begeleider:

- heeft regelmatig contact met de (montessori-) basisscholen waar de kinderen naar toe gaan;
- de ontwikkeling van de kinderen en andere relevante informatie wordt met de ontvangende scholen doorgesproken (warme overdracht) of de informatie wordt doorgestuurd naar de school met toestemming van de ouders.
- zorgt waar dit kan voor een doorlopende ontwikkelingslijn. Binnen een MKC is dit sowieso een voorwaarde.
- onderhoudt zo nodig contacten met scholen voor speciaal onderwijs en gemeenten.

7.2.12. Contact overige instanties

De pedagogisch begeleider houdt zo nodig contacten met:

- consultatiebureaus
- kinderartsen
- GGD
- Centrum Jeugd en Gezin
- Veilig Thuis
- Gemeente afdeling Jeugd
- logopedisten
- audiologische centra
- onderzoekscentra voor hoogbegaafden
- buurtcentra
- speeltuinwerk
- speel-o-theken
- bibliotheken

Hoofdstuk 8

OBSERVATIE EN REGISTRATIE VAN DE ONTWIKKELING VAN HET KIND

8.1. INLEIDING

Wil de pedagogisch begeleider een peuter de juiste hulp kunnen geven in zijn ontwikkeling, dan is goed (kunnen) observeren een noodzakelijke voorwaarde. Om een spontane ontwikkeling te kunnen observeren, moet een peuter een aantal vrijheden hebben, waaronder de vrijheid van beweging en van (werk)keuze.

Montessori vindt het belangrijk dat de observatie gericht wordt op de gewone, veel voorkomende handelingen. Door uitsluitend opvallend of uitzonderlijk gedrag te observeren, ziet men nooit het gewone ontwikkelingsverloop. Het zich eenzijdig richten op het afwijkende vormt volgens Montessori zelfs een belemmering voor het zien van het normale.

In de tweede plaats vindt Montessori dat de pedagogisch begeleider vooral moet letten op de wijze waarop het kind zich aanpast aan de omgeving. Bij het observeren van het gedrag moet de pedagogisch begeleider vooral op de bewegingen van de kinderen letten; kinderen die nog niet tot zelfdiscipline zijn gekomen, worden in hun gedrag gekenmerkt door ongeordende bewegingen, neiging tot nadoen en het niet kunnen richten van de aandacht op werkelijk aanwezige dingen.

Concentratie momenten bij kinderen zijn volgens Montessori goede momenten om te observeren. Vooral omdat de pedagogisch begeleider ze moet herkennen, daar de kinderen die geconcentreerd bezig zijn, zo min mogelijk moeten worden gestoord.

8.2. OBSERVATIE-ASPECTEN

Volgens ons dient op de volgende aspecten te worden geobserveerd:

- de werkhouding van het kind;
- het gedrag van het kind;
- de ontwikkeling van de motoriek van het kind;
- de taalontwikkeling van het kind.

Bij *werkhouding* kun je denken aan begrippen zoals: *interesse, gevoelige perioden, richting van de activiteit, mate van concentratie, zelfwerkzaamheid en creativiteit.*

Bij *gedrag* horen begrippen zoals: *normalisatie, gehoorzaamheid, samenwerking en houding ten opzichte van andere peuters, houding ten opzichte van volwassenen en houding ten opzichte van de omgeving.*

Bij *ontwikkeling* van de motoriek wordt gekeken naar *de grove motoriek, de fijne motoriek en hand-oog-coördinatie.*

Bij *taalontwikkeling* behoren aspecten van de ontwikkeling van de luister- en spreekvaardigheid van het kind, zoals: *begripsvorming, passieve woordenschat, actieve woordenschat, uitspraak, en zinsbouw.*

8.3. DOEL VAN HET OBSERVEREN

Het doel van het observeren is tweeledig: het observeren biedt een goed inzicht in de ontwikkelingsfase van het kind en geeft de pedagogisch begeleider bovendien inzicht in het eigen handelen.

Dit inzicht wordt alleen bereikt als er systematisch wordt geobserveerd, dat wil zeggen:

- dagelijks;
- op vaste momenten;
- (tijdelijk) herhaaldelijk op dezelfde observatiepunten;
- zowel het individuele kind als de gehele groep.

8.4. VOORWAARDEN

Belangrijk is dat de pedagogisch begeleider observeert met:

- geduld
- interesse
- respect
- precisie
- een streven naar wetenschappelijkheid
- plezier
- verwondering over hetgeen waargenomen wordt
- bescheidenheid

In het boekje *Montessori Concreet* van Annemarie Moorman (zie literatuuroverzicht) staat een meer uitgebreide verwoording van Montessori's ideeën over observeren. Daar wordt óók iets gezegd over de training voor het observeren.

8.5. REGISTRATIE

Voor de registratiesystematiek kan men verschillende registratiemodellen gebruiken en al doende ontdekken welk model in welke situatie het meest bruikbaar is. Optimaal is de situatie als die modellen aansluiten bij die van de montessoribasisscho(o)l(en) in de omgeving van de peutergroep.

8.6. REGISTRATIE VAN DE ONTWIKKELING VAN HET WERK VAN HET KIND

In bijlage 1 staat een opsomming van montessorispecifieke oefeningen en activiteiten, die in een montessoripeutergroep grotendeels dienen voor te komen.

Voor elke peuter dient de pedagogisch begeleider een registratieformulier te maken en bij te houden. Zo'n formulier is een middel om de ontwikkeling van de individuele peuter te volgen en voor de onderbouwleerkracht van montessoribasisscholen bovendien een middel om snel zicht te krijgen op de ontwikkeling(en) die de peuter al heeft doorgemaakt.

Uiteraard kan dit formulier worden aangepast aan de mogelijkheden van de groep.

De NMV buigt zich over een nieuw observatiemodel kinderopvang.

Hoofdstuk 9

DE MONTESSORI BABY-DREUMESGROEP DE VOORBEREIDE BABY- EN DREUMESOMGEVING EN MATERIALEN

We gaan in onderstaande paragrafen uit van een gecombineerde baby-dreumesgroep. Een aparte babygroep heeft de voorkeur voor de rust die zo belangrijk is voor baby's in de eerste fase van hun leven, maar dit is niet altijd mogelijk.

9.1. ZORG VAN DE PEDAGOGISCH BEGELEIDER IN DE BABY-DREUMESGROEP

De pedagogisch begeleider streeft naar een huiselijke, uitnodigende, aantrekkelijke en overzichtelijke ruimte met verschillende zones met een eigen functie. Zo dient er een plek te zijn in de groep waar de kinderen kunnen klimmen en klauteren, meubilair waar kinderen zich aan op kunnen trekken en langs kunnen lopen om het staan en lopen te oefenen, ruimte om te kruipen en te lopen, diverse plekken om met materialen te spelen, een knus plekje voor kinderen om zich even terug te trekken en een aparte ruimte voor de baby's in de vorm van een grondbox, zodat de baby's veilig kunnen spelen. Er kunnen eventueel slaapplekken aanwezig zijn voor de jongste kinderen.

Er is een ruimte om te eten. De jongste kinderen zitten vaak in een kinderstoel of aan een hoge tafel waarbij de bank dient als een soort kinderstoel. Tevens is er laag zitmeubilair, waar dreumesen zelf aan tafel kunnen gaan zitten.

De verschoonruimte kan zowel in de groepsruimte zijn als buiten de groepsruimte.

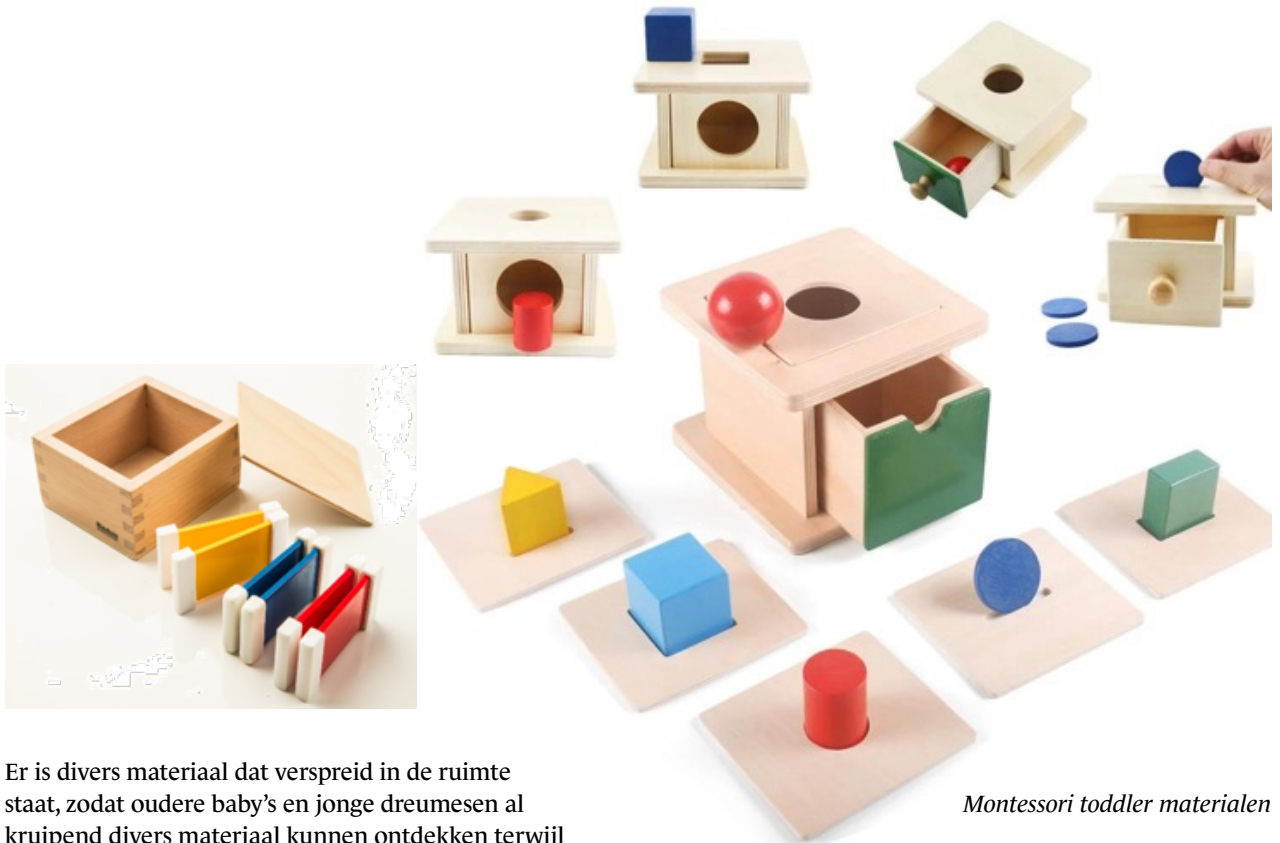
Er zijn enkele lage kasten met speciaal baby- en dreumesmateriaal. Kinderen kunnen het materiaal hier zelf uit pakken of weer inzetten. Divers huishoudelijk materiaal is zeer interessant voor de onderzoekende oudere baby en dreumes. Ook montessori toddlermaterialen zijn voor deze jongsten een aanrader als voorloper op de montessori-materialen in de peutergroep evenals materialen geadviseerd en horend bij de visie van Emmi Pikler.

Deze sluit heel goed aan bij de visie van Montessori voor de allerjongsten.

Aan het eind van deze paragraaf zijn allerlei afbeeldingen toegevoegd van speelmaterialen voor baby's en dreumesen. Van de huishoudelijke materialen zijn geen foto's toegevoegd.

Er is dreumesmeubilair waar kinderen zelf in gaan zitten. Kinderen kunnen met materiaal op de grond spelen of het naar een dreumestafeltje brengen.

Montessori toddler materialen

Er is divers materiaal dat verspreid in de ruimte staat, zodat oudere baby's en jonge dreumesen al kruipend divers materiaal kunnen ontdekken terwijl ze de groepsruimte aan het verkennen zijn.

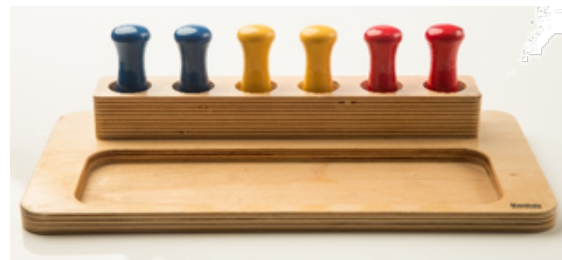
Het is essentieel dat al het materiaal in goede conditie is. De materialen zijn afgestemd qua grootte op de kinderen, zo dat ze er goed mee kunnen spelen of werken. Het materiaal dient veilig te zijn voor de leeftijdsgroep.

De pedagogisch begeleider ordent de omgeving telkens tussendoor, zodat deze aantrekkelijk blijft en veilig om je door te verplaatsen.

Het inkoopbeleid van speelmaterialen vraagt precisie en kennis. Materialen voor baby's (en grotendeels ook nog voor dreumesen) dienen gevarieerd te zijn: verschillende texturen, verschillende materialen (kunststof, stof, hout, bamboe, roestvrijstaal, rubber), variaties in gewicht en grootte. Door een rijke voorbereide omgeving aan te bieden maakt de baby extra hersenverbindingen aan.

Diverse soorten bakjes van verschillende materialen zijn hiervoor heel geschikt.

De pedagogisch begeleider biedt de jongere baby's speelmaterialen aan om het hoofd- en schoudergebied. Dit doet ze vanaf het moment dat de baby om zich heen gaat kijken. In eerste instantie zal een baby vooral geïnteresseerd zijn in zijn eigen handen.

Een rode (boeren)zakdoek is een prachtig materiaal om als eerste speelmateriaal aan te bieden aan een baby. Rood is de eerste kleur die baby's waarnemen. De zakdoek wordt in een punt naast het hoofd van de baby geplaatst op ca. 15 cm afstand. Al bewegend zal de jonge baby de doek toevallig te pakken krijgen. De doek is ademend en licht en makkelijk hanteerbaar voor een baby. Later wordt het aantal speelmaterialen uitgebreid tot maximaal vijf.

Is het voor de peuter goed dat er slechts één materiaal van iets aanwezig is waardoor de peuter leert zijn behoefte uit te stellen, voor de dreumesleeftijd geldt: bij voorkeur meerdere dezelfde materialen bij voorkeur ook van dezelfde kleur. Zij zijn nog niet in staat om te wachten, te delen. Dit leren ze in de fase erna.

Piklermaterialen

9.2. EEN RUSTGEVENDE EN HUISELIJKE OMGEVING

Een aangename, rustige en verzorgde omgeving zal het kind rust geven. Er zijn al voldoende prikkels qua geluiden en materialen.

Er staat een bank in de groep, diverse kleden, er zijn planten aanwezig, een schilderij, gordijnen, tafelkleedjes, etc.

Ook bij de groep voor de jongsten houdt de pedagogisch begeleider in gedachten dat overdaad schaadt; de muren hangen niet vol met werkjes van de kinderen, maar hier is één plek voor gekozen. Alles in de ruimte heeft een functie.

9.3. BUITENINRICHTING EN NATUUR

De buitenruimte dient net als de binnenruimte aantrekkelijk en uitdagend te zijn voor de oudere baby's en dreumesen. Kinderen willen ontdekken en ervaren met al hun zintuigen en hun hele lijf, daarom is een divers aanbod zeer wenselijk.

Er moeten voldoende mogelijkheden zijn voor de motorische ontwikkeling, waarbij kinderen kunnen lopen, fietsen, klimmen en klauteren en rollen. Zand en water zijn onmisbare elementen bij het buitenspel van deze leeftijdsgroep, maar ook auto's, ballen, poppen en buggy's, speelgoeddiertjes horen bij het buitenaanbod evenals materialen voor de tuin, zoals: kinderbezems, stoffer en blik.

Motorische materialen Emmi Pikler

DE PEDAGOGISCH BEGELEIDER VAN EEN MONTESSORI BABY-DREUMESGROEP

9.4. INLEIDING

De houding van de pedagogisch begeleider is bepalend voor de montessoriaanse sfeer in de groep. Deze houding kenmerkt zich door een respectvolle en liefdevolle benadering. In plaats van de pedagogisch begeleider en/of het programma staat het zich ontwikkelende kind centraal. De pedagogisch begeleider volgt dit ontwikkelingsproces door observatie.

Hieronder volgt een opsomming van montessori-specifieke eisen op het gebied van het beroepsprofiel, waaraan volgens ons een pedagogisch begeleider van een montessori baby-dreumesgroep zou dienen te voldoen.

9.5. BEELD WAARAAN DE PEDAGOGISCH BEGELEIDER BEANTWOORDT:

9.5.1. Algemeen

- De werkwijze van de pedagogisch begeleiders is gebaseerd op de ideeën van Dr. M. Montessori en op haar visie op (de ontwikkeling van) het jonge kind.
- De montessorivisie en -werkwijze wordt onderschreven door het management van de kinderopvangorganisatie.
- De montessorivisie en -werkwijze wordt gerespecteerd door de ouders van de kinderen die de kinderopvangorganisatie bezoeken.

9.5.2. Voorwaarden

- Minimaal twee gediplomeerde pedagogisch begeleiders op een groep van 8-16 kinderen.
- De pedagogisch begeleider dienen een training te hebben gevolgd waarbij de visie, achtergronden en werkwijze van Montessori en/of Pikler zijn behandeld.

9.5.3. De attitude van de pedagogisch begeleider op een montessori baby-dreumesgroep:

De pedagogisch begeleider:

- zorgt voor een fijne, warme sfeer in de groep
- een vertrouwelijke sfeer met het kind

- gedraagt zich relatief terughoudend in de groep, met:
 - een rustig gedrag
 - een zachte stem
 - een afwachtende, observerende houding
- laat de kinderen in hun waarde;
- stoort kinderen niet in hun spel of onderzoek;
- zorgt voor een goede (warme) sfeer in de groep;
- corrigeert de kinderen op een indirecte, vriendelijke of neutrale wijze;
- bouwt een emotionele band op met de kinderen;
- is beschikbaar als een kind haar/zijn hulp nodig heeft;
- gebruikt een correcte articulatie;
- gebruikt haar handen in een relatief langzaam tempo zodat de baby of dreumes dit ritme kunnen volgen;
- interacteert met het kind tijdens verzorgingsmomenten;
- laat het kind coöpereren tijdens verzorgingsmomenten;
- brengt een kind niet in posities waar het kind uit zichzelf niet in kan komen;
- laat het kind telkens dat doen wat het kind zelf kan;

9.5.4. De attitude van de pedagogisch begeleider t.a.v. de ontwikkeling van de kinderen:

De pedagogisch begeleider:

- baseert haar handelen zoveel mogelijk op regelmatige observatie;
- maakt aantekeningen van observaties;
- registreert de ontwikkeling van de kinderen;
- zorgt voor regelmatig terugkerende groepsactiviteiten, op divers gebied (zoals: voorlezen/ een prentenboek bekijken, handpoppenspel, dansen, zingen, bewegingsspelletjes);
- moedigt de kinderen aan tot exploratie (met o.a. huishoudelijke materialen, zand, water, open materialen, verf, klei, plaksel, scheerschuim)
- zorgt voor een doorgaande lijn naar de peutergroep.

‘Doelen’ om naar toe te werken om een kind soepel de overgang van de baby-dreumesgroep naar de peutergroep te laten maken zijn:

- Het kind kan uit een klein, stevig glas drinken;
- Het kind blijft tijdens het eten en drinken aan tafel zitten;
- Het kind kan diverse kledingstukken zelf uittrekken of uitdoen;
- Het kind gaat zorgvuldig met materialen om (gooit niet met materialen in de ruimte);
- Het kind is aan te spreken op zijn gedrag;
- Het kind kan enkele minuten op een vaste plek met een materiaal spelen;
- Het kind kan eenvoudige opdrachtjes uitvoeren.

9.5.5. De houding van de pedagogisch begeleider met betrekking tot het materiaal

de pedagogisch begeleider:

- zorgt ervoor dat de groepsruimte en de overige ruimtes (waaronder de buitenruimte) er aantrekkelijk en uitnodigend uitziet;
- zorgt ervoor dat alle middelen compleet en heel zijn;
- zorgt ervoor dat er voor het kind afwisseling van materialen en activiteiten is;
- zorgt ervoor dat de omgeving schoon en veilig is;
- zorgt ervoor dat de activiteiten van het kind aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van het kind;
- zorgt ervoor dat de omgeving en de werkwijzen aansluiten bij de behoeftes en interesses van de kinderen;
- ordent tussendoor het materiaal waarmee de baby's en/of dreumesen hebben gespeeld;

9.5.6. Het contact tussen de pedagogisch begeleider en de ouders

De pedagogisch begeleider houdt de ouders regelmatig op de hoogte van:

- de pedagogische uitgangspunten en werkwijzen van de groep door:
 - ouderavonden
 - nieuwsbrieven
- de individuele ontwikkeling van het kind binnen de groep, door:
 - dagelijkse overdracht
 - oudergesprekken (15-minutengesprekken)
 - verslaglegging

9.5.7. Het contact van de pedagogisch begeleider met de stagiair(e)s

De pedagogisch begeleider:

- zorgt ervoor dat de stagiair(e)s werken binnen de uitgangspunten van de organisatie
- doet de stagiair(e) handelingen voor, legt de achterliggende visie uit
- geeft de stagiair(e) opbouwende feedback om hem/haar te laten groeien
- betreft de stagiair(e) actief bij het groepsgebeuren

9.5.8. De administratie van de groep

De pedagogisch begeleider heeft de volgende gegevens van elk kind beschikbaar:

- geboortedatum
- adres(sen)
- telefoonnummer(s) ouder(s) en noodnummers
- allergieën en/of gezondheidsaspecten
- presentielijst en dagen dat het kind de kinderopvang bezoekt
- huiselijke omstandigheden
- observaties van de ontwikkeling van kinderen

9.5.9. Contact overige instanties

De pedagogisch begeleider houdt zo nodig contacten met overige instanties, zoals consultatiebureau, orthopedagoog, kinderarts etc.

9.5.10. Het wenproces

Het wennen van jonge baby's (2-5 maanden) in een kinderopvanggroep gaat vaak heel gemakkelijk. Een baby heeft vooral een betrokken pedagogisch begeleider nodig binnen een relatief rustige omgeving. Als hij goed gelezen wordt en zijn behoeften zijn vervuld qua slaap, voeding, droge luiers, een prettige omgevingswarmte dan went een baby snel. Belangrijk is dat een baby de mogelijkheid krijgt om zich te hechten aan een beperkt aantal pedagogisch begeleiders.

Een jonge baby kan één of bij voorkeur twee keer een dagdeel komen wennen. Dit wennen is ook belangrijk voor de ouder(s). Zij moeten vaak meer wennen dan de baby.

Het wenproces van oudere baby's en dreumesen dient heel gelijkmatig te gaan, zodat het kind stap voor stap kan wennen, onder andere in verband met

zijn eenkennigheidsfase. Een opbouw in tijd is hierbij aan te bevelen en ook dat de ouder(s)/verzorger(s) worden betrokken bij dit wenproces. Zij zijn namelijk de veilige basis van het kind. Het is daarom voor het kind belangrijk dat een vaste opvoeder de eerste week aanwezig is tijdens de wemomenten.

Het is raadzaam om het eerste wemoment niet te lang te laten duren. De ouder kan de eerste keer samen met het kind de groep bekijken en samen iets met het kind doen. Gaan de kinderen aan tafel zitten? Laat het kind met de ouder samen aanschuiven. Wil het kind juist tijdens dit moment (het is dan immers rustig in de groep) de groep verkennen, dan is dat prima. Belangrijk is om de behoeften van het kind te volgen de eerste keer.

Een tweede en derde keer is het fijn als de ouder op een vaste plaats in de groep zit. Het kind weet waar de ouder zit en kan telkens naar de ouder terugkeren als het wil. Zo zal het kind in zijn eigen tijd en tempo steeds iets meer op onderzoek uitgaan. Dit geldt tenminste voor de meeste kinderen. Er zijn ook kinderen waarbij het wenproces ingewikkelder verloopt. Een kind dat niet vaak andere mensen ziet of nog nooit zonder zijn ouder is geweest, kan het

mogelijk moeilijker hebben dan leeftijdsgenootjes die af en toe bij opa en oma hebben gelogeed en regelmatig andere volwassenen en kinderen ziet. Daarom is het belangrijk om een wenproces bij te stellen afgestemd op het kind.

In de tweede week kan de ouder de eerste dag dat het kind weer komt even in de groep blijven om daarna de groep te verlaten. Belangrijk is om de eerste keer dat een kind zonder ouder op de groep verblijft niet te lang te laten duren. De wemomenten zonder ouder kunnen in de tweede week in tijd worden uitgebouwd.

De rol van de pedagogisch begeleider is eveneens opbouwend in contactmomenten. De eerste keer of eerste twee keer is het fijn als het contact voor- namelijk vanuit het kind komt. De pedagogisch begeleider dringt zich niet op. De ouder kan bijvoorbeeld de eerste (en tweede) dag de luier van het kind verschonen, terwijl op dag 3 de pedagogisch begeleider dat doet. Het contact wordt steeds verder uitgebouwd; een kind geeft hierin vaak duidelijk zijn grenzen aan. Respect voor het aangeven hiervan is belangrijk.

Hoofdstuk 10

DE MONTESSORI BSO DE VOORBEREIDE BSO-OMGEVING EN MATERIALEN

We gaan in onderstaande paragrafen uit van een gecombineerde BSO-groep van 4-12 jaar.

10.1. ZORG VAN DE PEDAGOGISCH BEGELEIDER IN DE BSO

De pedagogisch begeleider zorgt ook hier voor een aantrekkelijke, overzichtelijke ruimte met verschillende hoeken en zones. Afhankelijk van de grootte van de ruimte en het aantal beschikbare ruimtes, kan het zijn dat er een keuze gemaakt moet worden in de verschillende hoeken.

Hoeken/kasten/zones die er sowieso moeten zijn op een BSO:

- Een natte hoek met laag aanrecht
- Een creatieve hoek (zoals: papier in verschillende diktes en kleuren, potloden, stiften, verf, ecoline, scharen, plakfiguren, klei, stof, wol, kurk, kosteloos materiaal, vilt, crêpepapier, vouwblaadjes, stempels etc.)
- Een bouwhoek met diverse constructiematerialen (zoals: duplo, lego, kapla, magnetisch materiaal, bouwblokken: klein, normaal, groot, K'nex, Playmobil etc.)
- Een (deel van een) kast met diverse spelletjes voor verschillende leeftijden en aantal deelnemers
- Een fantasiehoek (voor fantasiespel, rollenspellen, verkleedkleden)
- Kast met divers materiaal (puzzels, dieren in een mandje, natuurlijke materialen etc.)
- Een kast met gebruiksmaterialen, zoals: glazen, schaaltes, bestek, borden etc.
- Een leeshoek (prentenboeken en leesboeken) / rusthoek (bijvoorbeeld bank, matras, stoel, hangmat)

Hoeken die er bij voorkeur of eventueel zouden kunnen zijn op een BSO:

- Er zou eventueel een aparte hoek kunnen zijn voor het eten en drinken, maar meestal worden tafels voor meer doeleinden gebruikt.
- Een huishoek met huishoudelijke materialen (afwasbak, afwasborstel, handdoeken, vaatdoeken, theedoeken, kannetjes, zeef, trechter, spons, zeem,

trekker, stoffer en blik, bezem, mattenklopper, stofdoek etc.)

Eventueel een hoek met een kleine bank, kast en poppen e.d.

- Een poppenhuis met barbies (vrouwelijke en mannelijke, blanke en gekleurde) en diverse barbiekleding
- Een muziekhoeke met verschillende muziekinstrumenten
- Een timmerhoek met hout, spijkers en overig materiaal, een beschermbril, handschoenen, etc.
- Een technische hoek / een sloophoek
- Een computerhoek
- Bewegingsruimte voor spelletjes, kinderyoga, muziekactiviteiten e.d.

Het meubilair en de materialen dienen op maat van de kinderen te zijn, zodat ze eenvoudig zelf het materiaal kunnen pakken en weer opruimen.

Om het kiezen, pakken en weer opruimen zo makkelijk mogelijk te laten verlopen, dient een kast doordacht te worden ingericht.

Kasten dienen aan de volgende eisen te voldoen op een montessori-BSO:

- De kast, planken en materialen dienen schoon te zijn
- De materialen zien er aantrekkelijk uit, zijn compleet en heel
- De materialen zijn direct zichtbaar: ze nodigen uit om gepakt te worden
- De materialen hebben de ruimte in de kast zodat ze makkelijk kunnen worden gepakt
- De materialen zijn bij voorkeur NIET gestapeld
- De zware materialen staan onder in de kast in verband met de veiligheid
- De kasten of planken zijn ingericht naar thema, bijv. een plank met puzzels, met gezelschapsspellen, een kast/plank met huishoudelijke werkjes, een plank/kast met natuurlijke materialen (schelpen, takjes, houtschijfjes, stenen, edelstenen, eikels etc.

De pedagogisch begeleider geeft kinderen telkens het goede voorbeeld. Hij/zij investeert tijd om kinderen te leren hoe je met bepaald materiaal omgaat en hoe je iets zelf kunt schoonmaken of opruimen op een geordende manier.

Hij/zij begeleidt en coacht kinderen om op respectvolle manier met de voorbereide omgeving om te gaan. Hij/zij maakt kinderen medeverantwoordelijk voor de ruimtes.

10.2. EEN RUSTGEVENDE EN HUISELIJKE OMGEVING

Een aangename, rustige en verzorgde omgeving zal het kind rust geven. Er zijn al voldoende prikkels qua

geluiden en materialen. De huiselijkheid en gezelligheid zorgen ervoor dat een kind de ruimte niet associeert met het klaslokaal waar het ervoor was, maar met een ruimte om te kunnen ontspannen en dat te doen waar het zin in heeft.

Er staat een bank in de groep, diverse kleden, er zijn planten aanwezig, een schilderij, gordijnen, tafelkleedjes, een klok, een kalender etc.

De pedagogisch begeleider houdt in gedachten dat overdaad schaadt; de muren hangen niet vol met werkjes van de kinderen, maar hier is één plek voor gekozen. Alles in de ruimte heeft een functie.

10.3. BUITENINRICHTING EN NATUUR

De buitenruimte dient net als de binnenruimte aantrekkelijk en uitdagend te zijn voor de BSO-kinderen.

Er zijn diverse aspecten die belangrijk zijn voor de buitenomgeving en voor de verschillende interesses van de kinderen, te weten:

- Bij voorkeur een grasveld voor sport- en spelactiviteiten of voor een picknick
 - Materialen voor diverse sport- en spelactiviteiten
 - Een gedeelte met tegels om te rennen, te bewegen, te stoepkrijten, te hinkelen etc.
 - Ruimte om met karren, skelters of ander rijdend materiaal te bewegen
 - Speeltoestellen voor het klimmen, klauteren, schommelen etc.
 - Ruimte om binnenactiviteiten buiten te doen, bijv. tekenen of knutselen, puzzelen
- Een moestuin
 - Een tuingedeelte om voor struiken en planten te zorgen; onkruid te wieden, te schoffelen
 - Een grote boom is fijn om te voelen, tegenaan te zitten, om in de schaduw van de boom te zitten, een schommel aan te hangen etc.
 - Tuinmaterialen om te vegen, te harken, prikkers om afval te verzamelen etc.
 - Eventueel dieren die buiten verzorgd kunnen worden
 - Zand- en wateractiviteiten zijn ook voor BSO-kinderen onmisbaar
 - Er kan ook een buitengedeelte worden ingericht (overdekt) voor houtbewerking
 - Eventueel een vuurplaats

DE PEDAGOGISCH BEGELEIDER VAN EEN MONTESSORI BSO-GROEP

10.4. DE ATTITUDE VAN DE PEDAGOGISCH BEGELEIDER OP EEN MONTESSORI BSO-GROEP

De pedagogisch begeleider:

- begroet elk kind en neemt ook bewust afscheid van een kind bij vertrek;
- zorgt voor een fijne, warme sfeer in de groep
- een vertrouwelijke sfeer met elk kind individueel
- gedraagt zich relatief terughoudend in de groep, met:
 - een rustig gedrag
 - een zachte stem
 - een afwachtende, observerende houding
 - laat de kinderen in hun waarde;
 - stoort kinderen niet in hun spel of onderzoek;
 - corrigeert de kinderen op een duidelijke en vriendelijke of neutrale wijze;
 - is beschikbaar als een kind haar/zijn hulp nodig heeft;
 - gebruikt een correcte articulatie;
 - stimuleert de zelfredzaamheid van de kinderen en laat het kind telkens dat doen wat het kind zelf kan, zoals: zijn eigen drinken inschenken, fruit opscheppen, zelf eten, een cracker of boterham zelf smeren, naar het toilet gaan, eigen jas en tas netjes ophangen, schoenen aan- en uittrekken;
 - creëert een sfeer van gezamenlijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid;
 - stimuleert dat kinderen elkaar helpen;
 - laat kinderen helpen met klussen die de pedagogisch begeleiders doen;
 - nodigt kinderen uit tot zelfoplossend denken in de breedste zin van het woord;
 - betreft kinderen bij besluitvorming (bijvoorbeeld aanschaf van nieuw materiaal of een nieuwe hoek);
 - geeft kinderen extra informatie als dit bijdraagt;
 - laat een bel klinken als de kinderen buiten spelen om te komen, in plaats van te roepen;
 - formuleert dat wat hij/zij wenst van kinderen in positief geformuleerde zinnen;
 - doet wat hij/zij belooft;
 - legt kinderen uit waarom iets bijvoorbeeld niet mag;
 - bereidt kinderen voor op nieuwe situaties, zoals een activiteit;
 - biedt kinderen ruimte voor eigen keuzes;

- biedt kinderen tijd;
- luistert actief naar wat kinderen vertellen;
- laat emoties van kinderen er zijn zonder deze te bagatelliseren of te versterken;
- praat met kinderen over emoties;
- brengt regelmatig een interessant onderwerp in om met de kinderen (die dat willen) over te praten;
- biedt afwisselende activiteiten aan passend bij de wensen, interesses en ontwikkeling van de kinderen;

10.5. OBSERVATIE EN REGISTRATIE

De pedagogisch begeleider observeert kinderen en registreert bijzonderheden van de kinderen, gedrag en activiteiten die het leuk vindt om te doen.

Omdat de rol van de pedagogisch begeleider op een BSO anders is dan van die op het KDV of op de voorschool zal de registratie beperkt zijn. Hij/zij zal zoveel mogelijk tijd aan de kinderen zelf besteden. Het is aan te bevelen om jaarlijks een 'BSO-rapport' aan ouders mee te geven zodat een ouder een beeld krijgt van zijn kind bij de BSO. Hier kan net als op school een oudergesprek aan worden gekoppeld voor ouders die dat op prijs stellen.

Om een helder beeld te krijgen van het welbevinden van het kind op de BSO en van zijn voorkeuren is het aan te raden dat elke mentor van het kind tenminste 2 keer per jaar een gesprekje met het kind heeft over zijn ervaringen op de BSO. Het is belangrijk dat er meerdere open vragen worden gesteld aan het kind, zodat het wordt uitgenodigd om te vertellen.

10.6. CONTACTEN TUSSEN MONTESSORI BSO EN (MONTESSORI)SCHOOL

Als er sprake is van een MKC (Montessori Integraal Kindcentrum) dan is er meestal contact tussen de pedagogisch begeleiders van de montessori BSO en de montessori leerkracht(en). Dat is fijn. Er kan informatie worden uitgewisseld. Men kan elkaar tips geven in bijvoorbeeld de pedagogische begeleiding. Tijdens het ophaalmoment van de BSO-kinderen kan

de leerkracht bijzonderheden doorgeven aan de pedagogisch begeleider van de BSO.

Er zullen ook montessori BSO's zijn die zelfstandig opereren en waar (ook) kinderen van niet montessorischolen komen. In deze situaties is het fijn dat er een vast aanspreekpunt is per school en dat er korte lijnen bestaan mocht er behoefte zijn aan onderling overleg over het kind over en weer. In verband met de AVG zal in de meeste gevallen toestemming nodig zijn van ouders om informatie op te vragen.

10.7. CONTACTEN MET OUDERS

Contacten met ouders zijn belangrijk op een BSO maar weer heel anders dan op een KDV, peutergroep of (montessori)school. Ouders vinden het over het algemeen het belangrijkste dat hun kind het naar hun zin heeft gehad op de BSO. Een BSO-kind kan al prima zelf vertellen wat het gedaan heeft. Daarom kunnen de overdrachten relatief kort worden gehouden. Uiteraard vertelt de pedagogisch begeleider bijzonderheden aan de ouder.

Als BSO kun je ervoor kiezen om jaarlijks (of vaker) een kort verslag te maken over het kind. Dit kan ook in de vorm van een 'BSO-rapport' waarbij items worden aangekruist die van toepassing zijn op het kind. Dit verslag/rapport kan met de ouders worden besproken. Bij een montessori BSO is het heel

passend als het kind zelf ook aanwezig is bij dit gesprek. Het gesprek dient dan uiteraard mét het kind te worden gevoerd en niet over het hoofd van het kind heen met de ouder.

10.8. HET WENNEN OP DE BSO

Elke BSO kan hier een andere manier voor kiezen. Als de BSO inpandig is, kan het heel gemakkelijk zijn om de peuter aan het eind van de peuterperiode een aantal keren kort te laten snuffelen bij de BSO en deze tijden uit te breiden naar een hele middag. Als de BSO verder weg ligt dan is het aan te raden om een kind twee keer te laten wennen. De eerste keer samen met de ouder. Het kind blijft dan niet de hele middag. De tweede keer brengt de ouder het kind en haalt het kind ruim voor sluitingstijd op of het kind wordt door de pedagogisch begeleider uit school meegenomen waarna de ouder het kind ruim voor sluitingstijd weer ophaalt.

In de eerste weken dat een kind op de BSO is, moet je als pedagogisch begeleider die de mentor van het kind is, het kind leren kennen. Hier steekt de pedagogisch begeleider tijd in, zodat een kind zich snel thuis voelt.

Het is fijn als het nieuwe kind een tutorkind krijgt aangewezen als maatje, zodat het zich niet verloren voelt in het begin en zo de BSO goed leert kennen. Het handigst is het als het tutorkind iets ouder is en dat dit op vrijwillige basis plaatsvindt.

Hoofdstuk 11

VOORWAARDEN TEN AANZIEN VAN DE OPLEIDING TOT PEDAGOGISCH BEGELEIDER VAN EEN MONTESSORI (PEUTER)GROEP

11.1. UITGANGSPUNT

Gezien vanuit de montessorivisie hoort het driejarig kind in de onderbouwgroep van de drie- tot zesjarigen thuis binnen het montessorionderwijs. Het verdient daarom aanbeveling dat óók de dagopleidingen en de omscholingscursussen van de montessori-Pabo's aandacht aan de driejarigen besteden.

Door de scheiding tussen de allerjongsten en de vier- en vijfjarigen ontstaat behoefte aan specialisten op het gebied van het montessoriaans werken met peuters. Aangezien in de praktijk de pedagogisch begeleiders van montessori peutergroepen vaak heel verschillende opleidingen hebben gevolgd, is het noodzakelijk dat er een specifieke scholing wordt aangeboden voor pedagogisch begeleiders die (willen) werken in een montessori peutergroep.

11.2. VOOROPLEIDING

Het is wenselijk dat de toekomstige pedagogisch begeleider van een montessori peutergroep een MBO-opleiding niveau 4 heeft afgerond gericht op de kinderopvang of een HBO-opleiding gericht op opvoeding en onderwijs.

Dit geldt ook voor pedagogisch begeleiders op een montessori BSO.

Voor montessori baby- en dreumesgroepen volstaat een MBO-opleiding niveau 3 of 4 gericht op de kinderopvang.

11.3. SCHOLINGSINHOUD

In de scholing tot pedagogisch begeleider van een montessori peutergroep dienen de volgende gebieden aan de orde te komen:

- de antropologie en de pedagogische visie van Dr. Maria Montessori;
- de voorbereide omgeving;
- de houding van de pedagogisch begeleider;
- het observeren en registreren;
- de oefeningen van het dagelijkse leven (motorische ontwikkeling);
- de materialen voor de zintuiglijke ontwikkeling;
- de materialen voor de ontwikkeling van het

voorbereidend rekenen;

- de materialen en oefeningen voor de ontwikkeling van de (Nederlandse) taal;
- de materialen en oefeningen voor het voorbereidend lezen;
- de oefeningen die voorbereiden op kosmische opvoeding en -onderwijs;
- de oefeningen op creatief en ritmisch gebied.

11.4. SCHOLINGSVORM

De voorkeur heeft een éénjarige opleiding die er als volgt zou kunnen uitzien:

3. Een cursus van 15 bijeenkomsten van elk drie klokuren, verspreid over een jaar. Bijvoorbeeld na elke vijfde bijeenkomst een periode van drie à vier weken zonder lesaanbod, waarin het geleerde kan worden geconsolideerd in de eigen peutergroep of in de groep waar de aspirant-pedagogisch begeleider stage loopt;
4. Begeleiding van de pedagogisch begeleider door een erkend opleider gedurende het gehele cursusjaar bij het werken in zijn/haar eigen peutergroep of in de groep waar de aspirant-pedagogisch begeleider stage loopt (in het laatste geval zal de stagiair(e) ten minste ... uur stage moeten lopen in een (erkende) montessorigroep).
5. Voorkeur heeft het als de trainer de student 1 à 3 keer bezoekt, gevolgd door een nabespreking. Een andere mogelijkheid is om 3 keer in het studiejaar een filmpje te mailen naar de trainer en een online nabespreking in te plannen.
6. Ten minste één terugkoment, geruime tijd na afloop van de cursus, waardoor de deskundigheid van de pedagogisch begeleider verder zal worden verdiept.

Het bestuur van de NMV is van mening dat pedagogisch begeleiders van een montessori peutergroep de gelegenheid moeten krijgen om elkaar regelmatig, één à twee keer per jaar, in regionaal verband te ontmoeten. Eventueel zou dit ook een online samenkomst kunnen zijn.

Bijlage 1:

WERKREGISTRATIEFORMULIER VOOR DE PEUTERGROEP

OEFFENINGEN VAN DE ZINTUIGEN

Waarnemen van afmetingsverschillen

- Cilinderblokken:
 - Blok A
 - Blok B
 - Blok C
 - Blok D
 - Verdere oefeningen
 - Combinaties
- Rode cilinders
- Gele cilinders
- Groene cilinders
- Blauwe cilinders
 - Verdere oefeningen
 - Combinaties
- Roze toren
- Bruine trap
- Rode stokken
 - Verdere oefeningen
 - Combinaties

Waarnemen van kleurverschillen

- Drie paren doos
- Elf paren doos
- Nuancedoos
 - Verdere oefeningen
 - Combinaties

Waarnemen van tastverschillen

- Oefeningen voor het gevoelig maken van de vingers
- Ruw-glad materiaal:
 - Eerste plankje
 - Tweede plankje
 - Vijf gradaties
- Lapjes stof
- Geheimzinnig tasje
- Sorteerkruikjes

Waarnemen van temperatuurverschillen

- Geleidingsplaatjes
- Temperatuurkruikjes

Waarnemen van geluids- en klankverschillen

- Gehoorkokers:
 - Luisteren
 - Paren
- Bellen:
 - Een bel aanslaan
 - Paren

Waarnemen van geurverschillen

- Reukkokers
- Reukzakjes
- Reukflesjes (lege parfumflesjes)

Waarnemen van smaakverschillen

- Smaakflesjes

Waarnemen van gewichtsverschillen

- Gewichtsplankjes
- Weegschaal

Geometrie

- Geometrische lichamen:
 - Mandje
 - Grondvlakken
- Geometrische figuren:
 - Laatjes
 - Kaarten
 - Eerste serie
 - Tweede serie
 - Derde serie
- Constructieve driehoeken:
 - Doos 1 en 1a
 - Doos 2
 - Doos 3
 - Doos 4
- Metalen inlegfiguren:
 - Eerste aanbieding

Waarnemen van overeenkomsten

- Parenwerkjes (zelfgemaakt of zelf samengesteld) – dezelfde bij elkaar zoeken/leggen

Waarnemen van verschillen

- Sorteerkruikjes (zelfgemaakt of zelf samengesteld) – sorteren naar eigenschap, bijv. kleur, vorm, grootte, functie etc.

OEFENINGEN VAN HET DAGELIJKS LEVEN**Zorg voor de eigen persoon**

- openen en sluiten van:
 - Ritssluitingen
 - Knopen
 - Druknoppen
 - Haken en ogen
 - Gespen
 - Strikken
 - Veiligheidsspelden
 - Schoenknopen
 - Veters met rijghaakjes
 - Veters
 - Klittenband
 - Tuinbroekclip
 - Vlechten
- Schoenen poetsen
- Handen wassen
- Jas uitdoen
- Jas ophangen aan kapstok
- Jas aandoen
- Schoenen uitdoen
- Schoenen aandoen
- Toiletgebruik
- Tandens poetsen
- Haren kammen

Zorg voor de omgeving

- Vouwen: kledjes, tafellaken
- Afstoffen (kast, plant)
- Kruimeldief en/of stofzuiger gebruik
- Tafelschuier en blik
- Vegen met bezem
- Stoffer en blik
- Dweilen
- Kleding kloppen
- Afwassen
- Afdrogen
- Schoolbord(je) wassen
- Tafels wassen
- Ramen wassen
- Wassen (tafelkledjes en dergelijke)
- Plant verzorgen
- Bloemen in vaas schikken
- Spiegel schoonmaken
- Koper/zilver poetsen

Overige oefeningen

- Scheppen
- Schenken
- Zeven

- Klutsen
- Knijpwerk (wasknijpers)
- Tafel dekken
- Serveren
- Smeren
- Schroeven en moeren hanteren
- Raspen
- Snijden
- Wringen
- Gebruik van pincet, suikertang, en dergelijke
- Openen en sluiten van:
 - doosjes
 - flesjes

Wellevendheidslesjes

- Iemand een hand geven
- Iemand feliciteren
- Iemand iets vragen
- Iemand zeggen dat je iets niet leuk vindt
- Vragen of je mee mag doen
- Deur openen en sluiten
- Stoel aanschuiven
- Stoel dragen
- Op je beurt wachten
- Hulp vragen
- Om een kledje lopen
- Kledje uit- en oprollen
- Vragen of je ergens langs of bij mag

Oefeningen voor de grote motoriek (buiten en binnen)

- Klimmen en klauteren
- Springen
- Gooien en vangen
- Evenwichtsoefeningen
- Fietsen (driewieler)
- Steppen
- Looptonnen
- Streeplopen
- Bouwen / construeren

Oefeningen voor de kleine motoriek

- Puzzelen
- Teken:
 - met krijt
 - met potlood
 - met stift
- Verven:
 - met vingers
 - met kwast
- Kleien
- Plakken

- Scheuren
- Knippen
- Prikken
- Stempelen
- Nieten
- Perforeren
- Plakken met plakband
- Rijgen
- Kleuren mengen
- Sjabloneren

VOORBEREIDEND SCHRIJVEN EN LEZEN

- Schuurpapieren letters:
 - Introducties
 - Verdere oefeningen
- Tekenen in zand met vinger of stokje
- Schrijven/tekenen op bordje met water of krijt
- Herkennen van beginklank bij het benoemen van voorwerpen en/of afbeeldingen
- Prentenboeken voorlezen
- Letters of woorden paren
- Wat hoort bij elkaar?

VOORBEREIDEND REKENEN

- De telrij opzeggen
- Tellen van voorwerpen / kinderen
- Tellen van divers telmateriaal
- Rekenstokken
 - Verdere oefeningen
 - Schuurpapieren cijfers
 - Telbakjes
 - 1e telbakje
 - 2e telbakje
 - Cijfers en fiches
 - Kralenstaafjes

VOORBEREIDING KOSMISCH ONDERWIJS

Biologie

- Ontdekmandjes met bijvoorbeeld:
 - Bladeren
 - Schelpen
- Bladfiguren:
 - Kastje
 - Kaarten
- Parenwerkjes
- Classificatiekaarten, bijvoorbeeld:
 - Seizoenenwerkjes
- Kringloopwerkjes
- Metamorfosewerkjes

- Kaarten of puzzels van bijvoorbeeld:

- Bloem
- Boom
- Dier
- Lichaamsdelen

Natuurkunde

- Ontdekmandjes bijvoorbeeld:

- Stenen
- Mineralen
- Halfedelstenen

- Wegen
- Magnetisme
- Drijven, zweven en zinken
- Vast, vloeibaar en gasvormig
- Vergrootglas

Aardrijkskunde

- Globe land/water
- Globe werelddelen
- Land/watervormen
 - Bakjes
 - Kaarten
- Wereldkaart (twee halfronden)

Ontwikkeling tijdsbesef

- Tijd:
 - Vandaag
 - Gisteren
 - Morgen
- Klok:
 - Cijfers correct uit en in plaatsen
 - Hele uren
- Kalender
- Tijdlijn:
 - Die van (het leven van) het kind
 - Jaar

MUZIKALE VORMING

- Zang
- Muziekinstrumenten
- Luisteren naar muziek
- Bewegen op muziek

Bijlage 2:

DOELEN-MATERIAALLIJST

ZINTUIGLIJK						
IK WEET WAT GROOT/KLEIN, DIK/DUN EN LANG/KORT IS						
CILINDERBLOK 1,2,3,4	GEKLEURDE CILINDERS	ROZE TOREN	BRUINE TRAP	RODE STOKKEN		
Exp.	Exp.	Exp.	Exp.	Exp.	Comb. zint. mat.	
1e Aanb	1e Aanb	1e Aanb	1e Aanb	1e Aanb.	Handelen met begrippen: Groot-klein Dik-dun Smal-breed Lang-kort Hoog-laag	
Reeks	Reeks	Reeks	Reeks	Reeks		
Ind. Spel A. B.	Ind. Spel A. B.	Ind. Spel A. B.	Ind. Spel A. B.	Ind. Spel A. B.		
Geh. Spel A. B.	Geh. Spel A. B.	Geh. Spel A. B.	Geh. Spel A. B.	Geh. Spel A. B.		
				Variatie reeks		
Namenlesje	Namenlesje	Namenlesje	Namenlesje	Even lang maken		
Variatie reeks	Variatie reeks	Variatie reeks	Variatie reeks	Meten met een maat		
IK KEN DE KLEUREN. IK WEET WAT LICHT EN DONKER IS.						
KLEURENSPOELEN	GROTE PARENDOOS	NUANCEDOOS				
1e aanbieding paren	Op nuance paren	1e aanbieding nuances	Namenlesje rood, blauw, geel	Namenlesje wit, zwart, bruin, groen, roze	Namenlesje oranje, paars, grijs	
Geh. Spel A. B.	Namenlesje; donker/licht	Variaties nuance leggen				
Voorwerpen op kleur zoeken						
IK KEN DE VORMEN; DRIEHOEK, VIERKANT, RECHTHOEK EN CIRKEL. IK KAN DEZE VORMEN OMTREKKEN. IK KAN DEZE VORMEN NATEKENEN.						
METALEN INLEGFIGUREN	CONSTRUCTIEVE DRIEHOEKEN	CONSTRUCTIEVE DRIEHOEKEN	BLAUWE DRIEHOEKEN	FIGUROGRAM	GEOMETRISCHE LICHAMEN	
Matrijs, figuur streepsgewijs inkleuren	1 ^e aanbieding doos 1	1 ^e aanbieding doos 3	Naleggen van figuren.	Mozaïek: 5 stukjes 20 stukjes	1 ^e aanbieding, voelen en terugzoeken	Voorwerpen zoeken
Natekenen; cirkel, driehoek, vierkant, trapezium, rechthoek.	Namenles; rechthoek, ruit, vierkant, trapezium, parallellogram.	Zeshoek, ruit en parallellogram	Fantasiefiguur maken, omtrekken en inkleuren	Spiegelen	Namenlesjes: bol, kubus, driezijdig prisma.	Namenlesjes: Cilinder, kegel, piramide, parallellepipedum
	1 ^e aanbieding doos 2	1 ^e aanbieding doos 4				
	Namenles; driehoek	Zeshoek, ruit en trapezium maken				
	Patroon maken: reeks van figuren naleggen.	Een reeks van figuren zelf bedenken				

IK KAN SORTEREN OP KLEUR EN VORM

BINOOM	TRINOOM	VERTIBLOCKS	KRALENPLANK	KRALEN RIJGEN	PUZZELS
1 ^e aanbieding Sorteren op kleur Sorteren op vorm	1 ^e aanbieding Sorteren op kleur Sorteren op vorm	Nabouwen van een voorbeeldkaart	Vrij	Grote kralen	Kleine puzzel
Opbouwen op deksel	Opbouwen op deksel		Voorbeeld namaken	Kleine kralen	Grote puzzel
Opbouwen in de doos	Opbouwen in de doos			Voorbeeld namaken	
Opbouwen naast de doos	Opbouwen naast de doos				
Opbouwen zonder doos	Opbouwen zonder doos				
	Opbouwen op kleur				

KOSMISCH

IK WEET DAT ER LAND EN WATER IS OP AARDE EN DAT DE AARDE ROND IS		IK WEET DAT WIJ IN EUROPA WONEN		EN DAT ONS LAND NEDERLAND HEET		IK HEB INTERESSE IN DE WERELD OM MIJ HEEN	IK KEN DE 4 SEIZOENEN EN WEET WAT ERBIJ WELK SEIZOEN HOORT.
1 ^e aanbieding globes land-water	Maken wereldpuzzel	1 ^e aanbieding Europa	Kleuren kaart Europa	1 ^e aanbieding Nederland	Maken kaart Nederland	Wereldierenkist	Seizoenkleed
Aanbieding werelddelen	Maken wereldkaart	Als puzzel		Als puzzel	Namen provincies		Dagen van de week
							Maanden in het jaar

SPEL

IK WERK EN SPEEL GRAAG SAMEN. IK GA NETJES OM MET HET MATERIAAL EN DRAAG ZORG VOOR MIJN OMGEVING.	HUISHOUDELIJK MATERIAAL	IK KAN KNIPPEN, PRIKKEN, PLAKKEN, SCHEUREN.	AANKLEEDREKKEN	IK VIND GYM (MOEILIJK/LEUK ETC.)	
Spel ontwikkeling en fase van spel		Knipwerk		Klimmen	Klauteren
Alleen spelen	Stofdoek vouwen	Plakwerk	Knopen	Springen	Landen
Naast elkaar spelen	Tafel stoffen	Prikwerk	Ritsen	Bal gooien	Bal vangen
Samen spelen/ ongelijke inbreng	Tafel wassen	Scheurwerk	Strikken	Balanceren op breed vlak	Balanceren op smal vlak
Samen spelen/ gelijke inbreng	Plantje verzorgen			Hinkelen	Huppelen
Rol binnen spel:					
Leider					
Volger	Kleedje opruimen				
	Kleedje kloppen				

REKENEN						
IK KAN DE TELRIJ OPZEGGEN IK KAN TERUGTELLEN.	IK KEN DE CIJFERS EN KAN DAAR HOEVEELHEDEN OP VOLGORDE BIJLEGGEN.		IK KAN SYNCHROON TELLEN.		IK WEET WAT MEER, MINDER EN EVENVEEL IS.	
Telrij opzeggen Tot 10 Tot 20	TELBAKJES		REKENSTOKKEN		SPLITSBAKJES	
Terugtellen 6-1 10-1	1 ^e aanbieding bakje 1: 0-4	1 ^e aanbieding bakje 2: 5-9	1 ^e aanbieding synchroon tellen tot 10	Hoeveelheden in 1x tonen	Splitshuisjes groot kleuren	Splitshuisjes klein schrijven
Aanbieding cijfers 0,1,2,3,4,5,6,7,8,9,10	CIJFERS EN FICHES		Rangtelwoorden		Hanteren begrippen meer-minder	Evenveel
1 ^e aanbieding cijfers schrijven	1 ^e aanbieding tellen	Variaties neerleggen	KRALENTRAPJE			
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	groeperen	Aanbieding even/oneven	Kleuren op papier		IK KAN SOMMEN MAKEN	
	GETALREK 1		VERMENIGVULDIGBORD		Sommen met kralentrapjes	
	Telrij opzeggen Synchroon tellen tot 20	1 ^e aanbieding met staafjes	1 ^e aanbieding doortellen	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	Slangensom	
			Met cijfers korte ketting	Zonder cijfers korte ketting	Splitsommen	
			KORTE KETTINGEN		IK KAN KLOKKIJKEN	
			1 ^e aanbieding combinatie met pijltjes		Hele uren	Halve uren
					Kwart over	Kwart voor

IK KEN DE CATEGORIEËN VAN HET GOUDEN MATERIAAL: 1,10,100 EN 1000		IK KAN GROTE GETALLEN MAKEN EN UITSPREKEN.				
GOUDEN MATERIAAL		GOUDEN MATERIAAL		100 KLEED	100 BORD	1000 KETTING
Uitleggen van het 9-spel	Combinatie kaarten en materiaal	1 ^e aanbieding grote doos	10-boom Tientallen benoemen	Met getallen Met goud mat	1 ^e aanbieding leggen tot 50	Sorteren van getallen
Categorieën pakken	Getallen maken met materiaal en kaart	Getallen stempelen		Getallen benoemen	Leggen tot 100	Pijltjes 10-tallen
Aanbieding getalkaarten	Getallen uitspreken	Optellen			100 rol	Pijltjes 100-tallen
		Wisselen				

TAAL					
IK KEN DE LETTERS	IK KAN MIJN NAAM SCHRIJVEN			MIJN PENGREEP IS	IK WEET WAT MEER, MINDER EN EVENVEEL IS.
Letters	Schrijven			Pengreep	Links Rechts
1 ^e aanbieding Klinkers Medeklinkers Dubbelklanken	Idee van geschreven taal	Binnen de lijntjes kleuren	Schrijfpatronen natekenen	IK KAN RIJMEN	DIT BEN IK: (IK KAN MEZELF TEKENEN EN LICHAAMSDILEN BENOEMEN)
	Eigen naam schrijven	Schrijfschrift	Leesletter	Nonsensrijm Rijm werk	Puzzel j/m Poppetje tekenen met hoofd, romp, benen, armen en gezicht
IK KAN BEGRIJPEND EN KRITISCH LUISTEREN		IK KAN MKM WOORDJES LEZEN		IK KAN MKM WOORDJES LEGGEN, SCHRIJVEN OF STEMPELEN	
GEHOORKOKERS	10 voorwerpen benoemen a.d.h.v. een plaat	Ziezo opleggen	Ziezo lezen	Letterdoos	Woorden met voorwerp 3 letters
1 ^e aanbieding paren	Lettergrepen onderscheiden	Rose	Blauw Geel Groen	Zelf woorden maken 3 letters	Langere woorden
Namenlesjes	Kan 3 lettergropige woorden nazeggen	Kent de leesrichting			
Geh A. B.	Oorzaak-gevolg				
Ind spel A. B.	Verhaal navertellen		Klank herkenning, begin, midden en eind klank herkennen		
Reeks hard-zacht	Observatie goed onder woorden brengen		Auditieve synthese in context (plakken)		
	Gebeurtenis in juiste volgorde weergeven		Auditieve analyse (hakken)		
	Kennis ruimtelijke begrippen		Samengestelde woorden		
	Verhaal bij 4 plaatjes vertellen				

Bijlage 3:

AANBEVOLEN LITERATUUR

TITEL:	AUTEUR(S):	VINDPLAATS:
Perspectieven op Montessori	Berends, René; Brouwer de, Jaap	ISBN 9789492618405
De montessori baby	Davies Simone	ISBN 9789493095588
Montessori voor thuis	Davies Simone	ISBN 9789493095090
Het kind centraal in de kinderopvang	Haze, Manja	Uitverkocht. Alleen te verkrijgen via manja@kovmickey.nl
En nu Montessori	Hendriksen J., Pelgrom E.	ISBN 9789082076301
Understanding the Human Being	Montenaro, S.	ISBN 18 793 4100 X
Montessori Concreet	Moorman, Annemarie	uitgave Nienhuis Montessori bv
The Child in the Family	Montessori, M.	ISBN 18 510 9113 0
Altijd en Overal Montessori	Pelgrom, Esther	uitgave AVE.ik
Montessori all Day	Pinho Perry, Celma	Meca-Seton Publications
Kiezen voor Montessori	Wasmann-Peters, Els	uitgave NMV
The science behind the genius	Stoll Lillard	ISBN 9780199981526

*mon
tes
sori*

nederlandse
montessori
vereniging